

DE GLORIA

Heu heu infelix.

Iterum nutrix caput occulta

Nostrum, nam me pudor oppressit

Tege, nam lachrymis oculi stillant,

Vultumque rubor nimius tinxit.

Animum rediens cruciat sensus.

A mens trudor in exitium, sed

Præstaret tunc funere mergi

Cum sensum furor eripit omnem.

Videte in Phædra etiam scelere, & amentia furente, non esse penitus extinctam indolem pudoris, & honestatis? Sed quid Phædræ admiramur, cum Medea mulier omnium scelestissima, multiplicique parricidio contaminata apud eundem poetam Corinthijs mulieribus persuadere nititur, sese nullos officij numeros præterisse? Sed fabulas omittamus. Non enim illis nobis opus est, cum ipsa vita communis infinita exempla suppeditet. Quis enim unquam fuit adeo impurus, & flagitiosus, qui non suspiceret fidem, continentiã animi, & excellentis altitudinem? Sume ex omni memoria quem velis. Vis ne Dionysium illum superiorem, teterrimum hominem & impurissimum? Multa quidem ille contra generis humani societatem impie, atque nefarie commisit. & patriam a se durissima seruitute oppressam multorum cæde funestavit. Num illius inueterata perfidia, & immanitas efficere potuit, ut non fidem & animi constantiam laudabilem existimaret? Non profecto. Quantum enim amicitie sanctitatem suspiceret aperte declaravit, cū

exemplum singularis amicitiae, atque fidei in duobus Pythagoricis ad miratus exclamavit, inquit, utinam ego vobis tertius amicus ascriberer. Idem cum parasset insidias Polyxeno viro spectatissimo, qui Cestam illius sororem in matrimonio habebat, isque Polyxenus metu perterritus in Italiam fugisset, Cestam acriter incusavit, quod non indicasset mariti consilium. Tum Cesta, A deo ne me, inquit dignitatis oblitam putas, ut si rescivissem quae vir meus animo agitabat non me illi eiusdem fugae, atque fortunae comitem praebuissem? Multo enim erat mihi ad dignitatem aptius uxorem exulis Polyxeni, quam Dyonisii tyranni sororem appellari. Quid deinde secutum est? Tyrannus ipse, vir immanis, & truculentus, illius virtutis admiratione percussus Cestam post illum diem multo officiosius observavit. Iam filius eius quamvis patris scelera immensa luxuria cumulaasset, satis ostendit quid de sapientiae atque virtutis aplitudine sentiret, cum Platonem honoribus diuinis affecit. Quem tamen postea Syracusis ablegavit, ne videlicet in illius conspectu turpior appareret. Omitto praecelaram Phalaridis indolem: Nihil dicam de multis alijs tyrannis importunissimis: ut ad Neronem tandem perveniam, quo quidem nullum tetrius, aut immanius monstrum tellus extulit. Parum ne multis ille signis ostendit quam magnifice de virtute sentiret? Quanto studio quodam tempore viros excellenti ingenio complexus est: quanta industria musicen & alias ingenuas artes excoluit? Cum autem omnes suas opes in singularem nequitiam contulisset, inauditaque scelera concepisset, cupiebat tamen sese continentem & gra

DE GLORIA

uem, summumque P. R. rectorem appellari. Numquam
 certe Nero virtutis egregiae nomen concupisset nisi in ea
 quam plurimum dignitatis inesse iudicasset: Quid post
 quã matrem necauit? Nunquid illæ ipsæ matris furia, qua
 mentem ipsius assiduo cruciatu lacerabant, parum aperte
 docebant nãquam in hominibus quantumuis perditis, &
 efferatis sensum honestatis extinguere? Nunquam enim con-
 sceleratos homines tantum sceleris conscientia vexaret, nisi
 hæsißet eorum animis, nihil esse scelere foedius, nihil tetrius
 nihil detestabilius. Quod si Nero homo omnium scelestissi-
 mus, si homo ille appellandus est potius, quam importunum
 quoddã monstrum, atque prodigium: & scelus odio dignum
 & virtutem laudabilem, & amandã esse iudicabat: Quis
 animo fingi potest adeo consuetudinis improbitate victus,
 vt virtutis magnificentiam nõ suspiciat? Dies me deficeret
 si vellem exemplis hanc sententiam confirmare. In re ta-
 men adeo perspicua vnico tantum, eoque recenti, atque do-
 mestico contentus ero. Fernandus quidã fuit regius Lusita-
 niæ princeps, Ioannis regis hoc nomine primi filius. Is de
 functo patre cum ab Eduardo rege illius fratre exercitum
 cum imperio obrinuisset, in Africam traiecit: atque signis
 collatis ita parua manu cum innumerabili hostium multitu-
 dine saepe conflixit, vt semper ex illis victoriam reportaret
 Sed tandem effectum est, ut insidys oppressus in hostium
 potestatem perueniret, & in mediterraneas Mauritanie
 regiones deportaretur. Occuparat illic tyrannidem Lazera-
 chus quidã, homo auaritia immani, luxuria infinita, ferita

re incredibili præditus. Cum autem Fernandi redemptio
 fuisset in longinquum tempus dilata. (Nihil enim inter nos
 tros, & Maurum conuenire poterat) accidit tandē vt Fer-
 nandus ipse multis do. oribus in ergastulo perfunctus, vitam
 ederet. Eius autem morte tyranno nunciata, tradunt illum
 quasi stupore percussum diu siluisse: atque tandem hæc
 verba protulisse. Profecto si vir hic non ita Mahometi in-
 stitutis infensus, & inimicus extitisset: fuisset in omni æta-
 te diuina quadam laude cumulandus. Fuit ille quidem in
 omni genere honestatis excellens: ego tamen tres illius virtu-
 tes præcipue sum semper admiratus. Constat enim, illum
 nunquam sese venere vlla commaculasse: nec vnquam in
 vita men: itum fuisse: Deumque semper ardentissima pieta-
 te coluisse. O vim virtutis admirandam, quæ hominibus etiã
 de decore, flagitio, turpitudine contaminatis, eã adfert nece-
 ssitatem, vt vel inuiti decoris, & honestatis excellentiam
 laudibus in cœlum tollant. Num clarius naturæ indicium
 expectatis? Perfidiosus homo, atque adeo ex fraude, & mē-
 dacio compositus, singularem fidem admiratur. In omni
 libidine, tetre, & impure volutatus sanctissimi viri casti-
 tatem celebrat: hostis omnium sanctitatum, purissimum,
 & ardentissimum religionis studium laudibus efferendum
 putat. Ergo si virtus tantum valet, vt iisdem ipsis quorum
 cupiditatibus infesta est, admirationem in gentē cōmoueat:
 quid conuenit asserere, nos laudem non natura, & splendore
 suo, sed studio, & cupiditate nostra metiri? Si enim ita esset,
 qui turpi voluptate ducuntur nullo, modo continentie pul-

DE GLORIA

chritudine moueretur: Neq; qui alienū appetunt, innocētīā
 laudarēt: neq; scelesti, & impuri castitatē religionis extolle
 rēt. Quod quā falsū sit, satis esse, probatum arbitror. Quā
 quā in re minime dubia confirmāda fui lōgior, quā fortasse
 cōueniebat. Nihil est enim magis perspicuū, quā vniuersum
 genus humanū in virtutis laude mirifice cōsetire. & hoc fit
 ut dictum est, nō lege, more, aut instituto, sed insito natura
 iudicio. Vt enim solē lucere, ignē calere sētium vniuersi: ita
 mortales ōnes quātumuis impuri, iudicāt virtutis excellētīā
 esse admirandā, & prædicandā, & ōnium studio cōplectēdā
 Nā ad id quod dixisti, infames homines, & impuras mulie
 res in ludicris, aut flagitiosis artibus exercēdis certo laudis
 præmio affici solere, iā respōsū est, Turpitudinē ipsā per se a
 nemine laudari posse: sed illud aptum, atq; concinnū, quod in
 forma, in cultu, in motu, in gestu denique corporis enitescit.
 Quæ tamē honestatis similitudo nō tātā vim habet, vt im
 puras artes vulgo laudabiles efficiat. Nunquā enī vt pro
 brum obiceretur, si hominū vulgus existimaret alicuius
 expetēdi decoris laudē in illis esse sitā. Quod autē ad Sysi
 phum, & Autolicum, & Vlyssē attinet, intelligi oportet,
 non in illis vanitatē, sed sapiētīæ speciē fuisse laudatā. Sapiē
 tis enī hominis officium existimatur, multa dissimulare
 multa etiā inter lū Reip. causa simulare, & hostes insidijs
 callide circūuenire: quibus artibus apparet, tres illos priscis tē
 poribus nobilitatos extitisse. Nec tamē Homerus quanuis
 multa præclare dicat, est in ōnibus audiēdus. Multa enī mē
 tiuntur poetæ, vt est in veteri prouerbio. Cū igitur, vt in pro

positum redeamus, exploratum sit, tantam esse admiratio-
nem virtutis, tantū ipsius dignitatis splendorem, vt tyran-
nos etiam, homines feros, & humano generi pestilentes cō-
moueat: quid de populo tādem vniuerso existimādū est? Cā
stat enim ex ijs qui nec insigni scelere cōtaminati sunt, nec
rursus egregiæ virtutis specie cōmēdati. Virtute nāq; exce-
llētes multis ānumerari nō possūt: & qui insigni aliquo scele-
re publicū otīū perturbāt, ōnium consesu a vitæ cōmunionē
repellūtur. Est igitur populus multitudo collecta ex ijs, qui
vel aliquā officij mediocritatē tueri possunt, vel in leuiore
aliquo flagitio versātur. Hic tu quātā orationē cōsīpsisti in
accusāda libidine populorū, in amētia multitudinis insectā-
da, in cōmunibus vitæ flagitijs describēdis? In illa vero expli-
catione ciuiliū seditiōnū, atq; publicarū calamitatū exulta-
uit oratio tua, omnē āriquitatis memoriā repetēs, atq; demō-
strās ōnia imperia populorū amētia, & scelere cōcidi sse. Sed
mihi crede, habuit multū iniquitatis accusatio tua. Præter
missis enī bonis populorū opera, & industria cōstitutis, in eo-
rū tācū malis enumerādis, vitijsq; ōnibus seligēdis versata
est. Quid enī quæso fuisset ad humanæ vitæ præsidīū, &
cultū vtiliter inuentū, si nō multitudinis labor, & manus
accessisset? Vt enī hic omittā terræ culturā, ædiū extructio-
nes, vrbīū munitiones, curationē valetudinis, nauigationē
& artes innumerabiles ad vitā sine cura degendā populi
ipsius ope, & diligētia cōstitutas, recte profecto viuēdi discipli-
na, mores, & instituta nulla fuisset nisi, hominū multitudo
iure sociata vni in locū cōuenisset. Nā si homines in syluis dis-

si pati bestiarum more vagaretur, quis humanitatis cultus,
 aut quod verecundiae signum in moribus humanis existeret,
 Ciuitates igitur indolem humanam excitauerunt, atque pau-
 latim hominum ingenia excolentes, ad honestatis splendorem
 instruxerunt. In illis religio, & officium ortum est: ibi iusti-
 tiae lumen eluxit: ibi magnitudo animi, ibi modestia, & reli-
 quae virtutes extiterunt. Quin etiam artium maximarum
 studium, occultarumque rerum inuestigatio, & inuentio
 nulla esse potuisset, nisi prius summorum hominum ingenia
 fuissent ciuilibus institutis mansuefacta, & excolta, ad re-
 rum naturam acriori mentis acie speculandam. Neque solus
 hoc praestat ciuilis cultus, ut homines ab agresti vita ad hu-
 manitatem traducti, facilius humanarum, atque diuinarum
 rerum cognitionem capiant, verum etiam ut secure, atque
 commode vitam in naturae peruestigatione consumant.
 Nullo enim modo summi viri sapientiae studia colere potuissent
 nisi multitudinis ope, eorum vita muniretur, multorumque
 hominum inuenta ingentem illis materiam ad naturae expli-
 cationem suppeditarent. Omnes igitur artes, quarum praesi-
 dio vitam sustentamus, & vim bestiarum, imbrium, hostium
 arcemus, & animum sapientiae disciplinis excolimus, atque
 postremo homines sumus, ipsius multitudinis ope inuenta
 atque perfecta sunt. haec tam multae utilitates, quamam tan-
 dem ratione a populis manare potuissent, nisi fuisset in natus
 omnibus insignis quidam pudor, & publicae inco-munitatis
 appetitus? Quis enim quae so est in populo legibus, atque more
 constituto, qui a charitate humani generis abhorreat? Nec

enim solum liberos, parentes, propinquos, sed ciues etiam, atque adeo genus humanum sibi naturali amoris foedere sociatam vident. Quam dociles autem sint ad omnem recte viuendi disciplinam, si modo rectores habeant, & prudentia graues, & publicæ incolumitatis amantes, est explicatu difficilimū. Mirum enim est, quam omnes magistratus, & principes vereantur, & viros omni virtute præstantes obseruent, vsque adeo, vt excellentis hominis conspectu furor omnis confidat, & incendiū seditiois extinguatur. Quod Vergilius elegantissime describit.

Magno (inquit) in populo cum sæpe coorta est
Seditio, seuitque animis ignobile, vulgus,
Iam que faces, & saxa volāt, furor arma ministrat
Non potuit magis ante oculos ponere turbulentiæ discordiæ
tempestatem. Sed videte illius sedandæ faciliæ & expeditæ
rationem. Inquit enim.

Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quæ
Conspexere, silent, arrectis que auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.
Cernitis quantum habeat auctoritatis apud populum furij
etiam ad tetrū, & immane facinus excitatum prudentiæ,
constantiæ, atque probitatis opinio? Non est necesse id exem-
plis confirmare. Plene historie sunt: neque est quicquam
magis peruulgatum, quam prudentium, & grauium homi-
num auctoritate populi furores omnino comprimi, & tur-
bidas seditiones extinguui. Quid illud? Non ne magnum
argumentum est, nihil esse apud populum virtute illustrius,

DE GLORIA

quod eos magnificiat, qui præstatiū hominum testimonio
 cōprobātur? Nō enim mediocrē laudē inueniūt ū, qui sese ad
 claros, & spectatos viros adiungunt, & ab illis diliguntur.
 Hos itaq; multitudo statī incipit admirari, quanuis nōdum
 eorū recta studia perspiciat. Satis enim ad magnum decus
 existimat esse datum illis a summis hominibus, virtutis, &
 industriæ testimonium. Hoc animaduertētes poëtæ, fecerūt
 eos quos ornare volebant, quorundā deorum familiares, vt
 Vlyssē Mineruæ, Aeneā Veneris, Hippolytum Dianæ, vt
 multitudo in tāta gloria ponens approbationē hominum vir-
 tute præstatiū, tāto magnificentius de illis iudicaret, quos
 audiret fuisse deorū familiaritatibus implicatos, quātum di-
 uina sentētia hominum iudicijs ātecellit. Ergo cum ōnes ho-
 mines maximā quidē laudē arbitrētur esse a diuina mēte
 cōprobari, proximā autē a viris diuinis in precio haberi:
 quid est magis perspicuum, quā ōnes ad virtutis, & sapiētiae
 laudē cōspirare? Nā quod ais, populum ingratum sepe, &
 improbum in ciues bene meritos existisse, si recte iudicare
 de ōni causa velimus, eum certe huius inuidiæ crimine libera-
 bimus. Eas enim calamitates quas viri excellētes in liberis
 populis hauserunt, magna ex parte reperiemus paucorum
 perfidia illatas, multitudine reclamāte. Obūt in carcere Mil-
 tiades, in quē fuit nō populo, sed Xātippo accusāte deductus.
 Populum enim in iudicio valde propitium expertus est. The-
 ramenes triginta tyrānorum iussu venenum sumpsit, inui-
 to populo, necēque illius ægerrime ferente. Haussit etiam in
 ea ciuitate venenum Phocion, calumnia paucorum, Macedo

*nia regibus gratificatium: at vniuersa ciuitas ob illius mor-
 tē in luctu versata est. Quid hic Socratis necē? quid Xeno-
 phōtis exilium? quid Demetriū fugā? aliorumq; hominum in-
 dustria præstātium exitus miserabiles oratione cōplectar?
 Parum ne constat eos omnes ferme inuita multitudine in-
 clades illas incidisse? quātum mœrorē, vt de Romanis loquar
 Metelli exilium ciuibus vniuersis attulerit, quātā rursus
 voluptatē ex illius restitutione cuncti ciues exceperint, dici
 vix potest. Fuit Clody cōductis operis in exilium pulsus Ci-
 cero: At illius discessu omnis ciuitas incredibili dolore cōfe-
 cta fuit. Quid de illius restitutione dicā tāta totius Italiæ
 gratulatione celebrata? Quāto amore populus vniuersus
 Catones, Paulos, Marcellos, Scipiones, & ōnes egregios viros
 cōplexus est, vt eorum casus, & incōmoda dolēter tulit, quā
 grata voluntate fuit sēper sumorū hominū memoriā prose-
 cutus, doctorum hominum scripta declarāt. Quare Afri-
 canum illum superiorē valde admiror, Linternum patriæ,
 quæ illum aplissimis honoribus auxerat prætulisse. Quin
 etiā tradunt moriētē præcepisse, vt sepulcrum sibi in eo ipso
 loco, quē exilio voluntario delegerat edificaretur, ne ossa
 illius ingrata patriā cōtineret. O vocem tāto viro indignā.
 Tu ne ingrata patriam appelles eam, quæ te tantis bene-
 ficis ornauit? Illa te admodum iuuenem in summo impe-
 rio locauit: eadem summis viris gloriam, & dignitatem
 tuam imminuere cogitantibus incredibili studio restitit:
 quin etiam illo ipso die quo erat tibi iudicium sub-
 eundum, suum erga te studium declarauit, cum de*

fertor foro, neglectis tribunis, & insigni contumelia vexatis
 te omnia templa salutarem profecuta est. Si patriam appellas
 duos Petilios, qui tibi diem dixere, non recusato quo minus eam
 ut in gratam, & immemorem scelere condemnes. Si autem
 patria est uniuersa ciuium multitudo, cum hac te semper
 ornarit & auxerit, tuaeque dignitatis amplitudini nullo in
 loco defuerit, non in ea gratum animum, sed in te prudentiam
 requiro. Idem quod de Scipione diximus, de omnibus ferme
 praestantibus in rep. gubernanda uiris dicendum est. Vix
 enim fuit unquam egregius homo, qui non populo egregie
 charus extiterit. Ais praeterea populorum amentia ciuitates
 & imperia corruisse. Verum id quidem est, sed ea ipsa impe-
 ria populorum opera, & industria fundata, & amplificata
 sunt. Non, inquires, sed paucorum consilio, & sapientia. Fa-
 teor equidem. Sed si ea iusta causa est, cur populos ab ea lau-
 dis societate repellas, quod non per se, sed paucos secuti urbium
 fundamenta iecerint, & ciuilem societatem diutissime colu-
 erint: eadem ratione defendam non esse ueram causam pu-
 blicae calamitatis populis attribui. Non enim per se, sed paucos
 secuti omnia perdiderunt. quae igitur inuidia est, id illis cri-
 men inferre, quod praecipue pertinet ad principes eorum in-
 scitia ad suam dominationem intemperanter abutentes: &
 laudem illis cum principibus communem ad principes uniuersam
 transferre? Si uerum itaque fateri, & rectis populorum
 studiis uitia pensare uelimus, multo plura bona quam mala
 reperiemus rebus humanis fuisse opera multitudinis impor-
 tata. Quae quanuis interdum turbetur, & in perniciem irru-

at, ducta tamen sepe ipsius honestatis splendore a flagitio reuocatur. Vt enim mare diutius sedatum atque tranquilum, quam tempestate concitatum animaduertimus: ita populum diutius quietum, quam seditione commotum aspiciamus. Hanc tu populi causam si tueri voluisses, quantum campum haberes, in quo oratio tua posset excurrere, & quomodo cunq; vellet libere vagari? Facile enim potuisses, quæ tua copia est, infinitis exemplis ostendere, quãtus amor honestatis fuerit semper omnibus populis ingenitus. Atque primum res ab Atheniensibus gesta (nescio enim quomodo ciuitatis illius omnium disciplinarum altricis exempla libentius usurpamus) ingentem tibi materiam asferrent. Cõmemorares enim quam sepe vniuersus populus honestatis tuæ de gratia extremum discrimen adierit: quam illustres contentiones pro iustitiæ defensione, & totius Græciæ libertate susceperit: quanto impetu, & ardore cum summo fortunarum omnium periculo supplicibus opem attulerit. Quod si Spartã orationis ipsius cursu & impetu delatus esses, quã multis, & quam memorabilibus exemplis disputationem locupletare potuisses? Explicares enim puerorum institutionem, studia iuuentutis, ipsius senectutis grauitatẽ, vniuersique populi in virtutis studio consensionem. Tum ea quæ Lacedæmoniorum multitudo pro Græciæ defensione fortiter, atque laudabiliter gessit: quæ recte, temperate, & constãter administravit luculenter exponeres. Iam Romanæ gentis mores, & instituta quam amplam orationis segetem tibi suppeditarẽt? Quæ enim tanta fides, tanta iurisiurandi reli

gio, tantum honestatis studium in vllis vnquam fuit? An
 tu credis fieri potuisse, vt populus ille tam longe lateque im-
 perium auget, idque tam multis annis conseruaret, si non
 artes præclaræ, quibus erat instructus, multis partibus eius-
 dem vitia superaissent? Nullo modo, mihi crede, non dico
 imperium augere, sed ne ciuitatis quidem vnus opes diu tue-
 ri potuisset, si plus apud eum libidinis, & ignauie turpitude
 quam laus industria, & continentie valuisset. Nihil enim
 est, quod sine virtutis, & modestie præsidio possit esse diu-
 turnum. Vt autem hic Gallos, & alios populos rerum gesta-
 rum gloria florentes omittam, quomodo tu Hispanæ natio-
 nis facinora verbis extolleret? vt singulas res vniuersæ
 Hispanie consensu contra Christiani nominis hostes suscep-
 tas exornaret? Diceret enim quanta virtute Hispani pro
 religione dimicarent: quanta contentione patriam defen-
 derint: quanta fide reges, & principes amplexi fuerint.
 An tibi homini eloquentissimo in tam vera & expedita
 causa oratio defuisset? quam autem similitudinem truculē-
 tæ bestie inducis, alienam puto. Non enim vt inuitis bestijs
 atque recusantibus sunt iniecta vincula, sic hominibus leges
 impositæ. Homines enim non vis, sed ratio impulit ad leges
 accipiendas. Rationi autem iniici vincula non possunt. Quæ
 vis enim queso multitudini inferri potuit? Aut quo suppli-
 cij metu vniuersum populum coges legibus obedire?
 At constat sæpe numero multos ut patrys legibus obtempe-
 rant ad non dubiam mortem concurrisse. Vnde in Spar-
 tiacas, qui apud Thermopylas duce Leonide ceciderunt ex-

tat illud Simonidis epigramma à nostro Cicrone versum.

Dichospes Spartæ hic nos te uidisse iacentes

Dum sanctis patriæ legibus obsequimur.

Ergo qui ut legibus parerent mortem expetierunt, eos certe constat, non metu coactos, sed honestatis amore ductos ad quam eos leges erudiebant, seipos in vitæ discrimē intulisse. Nec enim si hosti cessissent, erat illis aliqua pœna præter ignominiam subeunda, quam ut vitarent sanguinem suum patriæ largiri voluerunt. Hoc etiam de multis alijs nationibus affirmari potest, quæ usque ad extremum spiritum pro institutis patriæ decertarunt. Hoc ipsum autem est magnum argumentum docilitatis ad honestatem, quod vniuersi populi leges vereantur. Sunt enim magistræ morum, & officij disciplinam continent. Sed inquis, eas nõ esse grauibus, & honestis, sed flagitiosis hominibus scriptas.

E quidẽ ut fatear eas nõ esse perfectis hominibus impositas, ita neque is qui omnem moderationem repudiant scriptas esse defendam. Hoc enim est illis propositum, ut humanum animum ad omnia virtutis officia natum, sed domesticis interdum vitij a natura discedentem, ad naturam suam reuerti faciant. Nam duplex est animorum cultus. Vnus positus est in philosophia, qua splendida ingenia sapientiæ opibus excoluntur: alter in legibus & institutis, quibus imperfecti, & mediocres homines ad officium erudiuntur. Quod enim prestat altissimis animis altissimarum rerum cognitio, hoc licet non eodem modo prestat multitudini, disciplinæ ciuilis institutio. Vtraque enim facultas id efficit, ut ratio

coerceat temeritatem. Vt igitur qui apti sunt ad sapientiæ
 disciplinam, philosophiam colunt, vt sapientes euadant: ita
 qui nondum moribus recte constituti sunt, natura propensi
 sunt tamen ad honestatem, legibus viuentes in dies honestio
 res fiunt. Sunt enim leges præscripta rationis ad officium
 impellentia, & a flagitio multis modis auocantia. Partim
 enim sceleratos homines de medio tollendo, partim mediocres
 homines ad honestatem, præmio laudis incitando, multitu
 dinem bonam, & obsequentem efficiunt. Vt enim medicina
 refecat interdum partes insanabiles, ne earum contagio to
 tum corpus inficiat. ita leges extremo supplicio in expiabile
 scelus comprimunt, ne ex illo quasi quedam lucis ad vniuer
 sam remp. permânet. Et quemadmodum, vt in eodẽ simili
 verfer, vbi salus omnino desperata est, ibi nullus medicinæ
 vsus esse potest: ita si mores publici fuissent omnino corrup
 ti, nunquam legibus fuisset in scelera vindicatum. Nam ne
 que curatio desperatis adhibenda est, neque corruptæ partes
 excindendæ, si totum corpus est similiter affectum. Hic tu
 populum ipsum quasi beluam immanem inuitam, atque re
 pugnantem legum claustris inclusam esse vis. Quasi non
 ab ipsis populis expetitæ leges, atq; comprobatæ sint. Aliter
 enim cur tanti honores Lycurgo apud Lacedæmonics publi
 co omnium consensu decreti fuissent? Cur apud Athenienses
 Solonis nomen in tanta laude floruisset? Cur Romani ciuita
 tis principes in Græciam misissent, qui leges a sapientissimis
 hominibus latas describerent? Cur omnibus qui leges dedere
 summa rerum omnium potestas permissa fuisset? Omnes

enim constat in suis ciuitatibus principatum tenuisse. Omitto illa antiquiora de diuinitate credita Mercurij apud Aegyptios: de Minoe, & Rhadamantho, qui filij Iouis habiti sunt de multis alijs, legum latoribus, qui fuerunt populorum opinione in deorum numero repositi. Velim igitur mihi dicas, quæ nam belua immanis vincula expetiuit unquam, aut diuinos honores habuit illis a quibus alligata est: quid illud? multa enim in publico more posita pro lege habenda censent illi, quos authores habetis. Sic enim, vt alios omittam, vester Iulianus ait. Cum ipsæ leges non alia ex causa nos teneant quam quod iudicio populi receptæ sunt, merito & ea quæ sine vlllo scripto populus probauit, tenebunt omnes. Ex hac Iuliani sententia, quam reliqui omnes sequuntur, apparet, quantum sit publico iudicio tribuendum. Nunquam enim viri grauissimi, atque prudentia præstantissimi tantum fecissent vniuersæ multitudinis approbationem, nisi acute vidissent, illius voluntatem esse plerumque, cum honestatis studio legumque prudentia mirifice congruentem. Quod si lex est, ut placet Demostheni, decorum inuentum atque munus aut, vt inquit Aristoteles, mens omni perturbatione vacans eaque de causa diuina: constatque populi morem & legem ratam efficere, & pro lege reputari: efficitur plane populi plerumque iudicium cum diuina mente consentire. Quod igitur tu pro argumento sumis amentie popularis, id maxime populi pudorem, & verecundiam confirmat. Continent enim leges, quibus populi de iure sunt, totius honestatis disciplinam, vniuersamque Reip. statum præsidio suo cõmuniunt.

In quo autem inuidiam ex tyrannorum immanitate populo concitare voluisti, parum mihi visus es attendere, quantum iudicium honestæ indolis in populis extiterit, Tunc etiam cum tyrannos publico presidio armabant. Quantum enim sit multitudo ad honestatem propensa, ex eo perspicitur, quod nemo unquam ad eam astu capiendam accessit, sine virtutis egregiæ simulatione. Quis enim unquam tyrannidem affectauit, qui non prius omnem contentionem in eo adhibuerit, ut vir virtute excellens, & publicæ incolumitatis amans haberetur? quemadmodum enim aucupes aut esca, aut fistula aues alliciunt, atque tandem improvidas illaqueant: ita qui populum insidijs opprimere statuunt, hoc primum aucupio simulatæ virtutis sibi vrendum putant. Nunquam profecto maliciosi homines hac arte populum sibi captandum existimarēt, nisi intellexissent illum virtutis specie delectari. Ergo si populi voluntatem respicias, videbis eum tunc etiam cum ad homines improbissimos omnes opes Reip. deferbat, plurimum virtuti tribuisse. Non enim illos sed virtutem, quam inesse in illis existimabat ornandam esse ducebat. Idque ubi primum dolum sentire potuit, aperte ostendit. Quantum enim odium in tyrannos, & quam immane concipiat, quam inimicus & infestus sit omnibus qui simulatæ virtute populis illuserunt, explicari non potest. Multa dici alia possunt, ex quibus liquido constet, quam sit ut plurimum omnis multitudo honestatis appetens, & insensa turpitudini. Sed minime necesse est. Hoc enim dico, cum populi mores immutati perniciem Reip. minitantur: cum ciues perdit,

offrenataq; libidine furentes sese flagitijs omnibus inquināt: cum vt rerum humanarum conditio postulat Reip. fatalis exitus appropinquat: tunc etiam omnium testimonio virtutis excellentiam comprobari. Te autē teste potissimū vt ar. Sic enim ais nomina rebus immutari, malitiam appellari vulgo sapientiā, audaciā virtutis nomen imponi. Si igitur tantū studiū existit in omnibus improbis occultandi flagitij, virtutūque nomina captandi, nonne satis apparet eos ōnes egregie de virtute iudicare? Ad dis præterea in periculis cōstituti optimorū auxiliū implorant, metu autem liberati eos dē e patriæ finibus expellunt. Nō cernis igitur quantum in omni fortuna testimoniū a corrupta multitudine viris optimis impertiri soleat? Nā qui in cōmuni rerū omniū perturbatione, in rebus desperatis, cū ad delubra omnia confugiant vt irā diuinā religione placēt, a viris etiā bonis, quasi a quodā numine coelesti auxiliū implorāt, iudicant, certe in illis diuinā virtutem elucere. Qui vero secundis in rebus. ciues benemeritos eijciunt, aut in eos improbi sunt, quod intelligāt corū virtutē, & continētā pecuniarū cupiditati, voluptatūque libidini repugnare: aut inuidia ducti, virtutis præstatiā æquo animo aspicere nequeunt. Si ut licentiā suarū cupiditatū obtineāt, quid illustrius, quā declarari ab hominibus libidini deditis, sese præsentia hominis vnius, tã quā luce solis offēdi? Nec enim perditii homines de illo præclarā opinionē habēt quē flagity testem habere non reformidant. si æstuātes inuidia egregios viros extermināt, eos plane iudicāt esse diuinis copijs affluentēs. Iis enim quæ quisque contemnit nemo

inuidet, sed ijs quæ pulchra, & eximia putat. Quid est igitur
 clarius, quam in omni fortuna semper excellentem virtutem
 furiosi etiam populi consensu in laude versari? In
 vniuersum autem, tria sunt quæ aliquo tempore expressã
 laudem virtutis impediunt. Nam aut flagitiosa cupiditas
 incitat homines ad laudem honestatis obterendam, aut inui-
 dia ad extinguendam, aut inscitia ad obscurandam. Cum
 enim, vt primum de cupiditate loquar, animus æger quasi
 graui morbo oppressus ad studium virtutis excitari nequit
 seque nefariæ voluptati constringendum dat, indigne pati-
 tur proprium scelus aliorum splendore coargui, Hoc igitur
 instigat homines amentes ad aliud facinus longe detestabili-
 lius obeundum. Intendunt enim insidias optimo cuique, ma-
 chinas omnes adhibent, vt eum aut interimant aut extermi-
 nent, vt ita tandem possint per omnia genera libidinum va-
 gari. Vt igitur lucem oderunt, non quia parum iucundam
 aspectu, aut parum rebus humanis vtilem existiment, sed
 quia suis interdum flagitijs, eam aduersari conspiciunt, ita
 virtutem interdum nefarie persequuntur: Non quia lumen
 illius parum cœleste, atque diuinum arbitrentur, sed quia
 vident illud esse sceleri contrarium, & inimicum. Ergo ut
 ad suscipienda flagitia oportunitate noctis vtuntur, ita luce
 virtutis amora credunt se multo liberius peccaturos. Vidēt
 enim illius discessu, noctem atque tenebras quasi occidente
 sole futuras. Hæc itaque flagitiosæ cupiditatis immanitas
 est interdum impedimento, quo minus virtus pleno ore lau-
 detur. Inuidia deinde quantum potest, eam infringere cona-

sur. Est enim invidia malum tetrum, detestabile, execrandum, omnibus bonis infestum, rebus humanis pestilens, atque mortiferum. Hac ubi animis hominum quasi furias quasdam immittit: ita eos amentia præcipites exturbat, ut in amicorum etiam perniciem instiget. Dum enim plerique dignitate principes esse cupiunt, idque non tam industria excellentes, aut acri virtutis studio, quam alienæ laudis imminutione se assequi posse confidunt omni impetu feruntur in eos, quos vident insigni dignitate præditos, usque adeo ut neque familiaritate, neque propinquitate, neque vlla denique conjunctione à tanta sceleris immanitate deducantur. Nihil est enim tam sanctum, nihil tam omni religione munitum, quod non invidia violare soleat. Intimos enim sensus lacerat atque consumit, tantumque dolorem efficit, ut menti lucem eripiat, & ab omni alia cogitatione ad virtutis exitium traducat. Hinc igitur doli, fraudes, insidie, hinc tela cõparata in bonorum pestem, atque perniciem: hinc turbulentissimæ tempestates excitatæ. Attamen quo maiorem dolorem capiunt homines perditissimi ex aliena dignitate, eo clarius iudicium iudicij sui dant. Nunquam enim tanta invidia estuarent, nisi plane cernerent eas opes, quibus homines singulari virtute in omni genere redundant, esse laude immortalis dignas. Ergo neque flagitiosi homines cum impune libidini, atque dedecori servire cupiunt, nec invidi cum alienæ dignitatis aspectu contabescunt, aliter de virtute iudicant, atque viri boni, quamuis id omni ratione dissimulent. Considerandum tamen est quam brevis, & quã imbecilla sit illa fraus.

hominum aliena dignitate dolentium. Quauis enim pri-
 mos impetus habeat vehementes, interposito tamen spacio
 consenescit, atque tandem vires omnes amittit. Illi enim
 ipsi qui omnia affrenata libidine metiuntur, qui virtutem
 intueri nequeunt, eandem paulopost vi naturæ victi in omni
 ætate celebrandam, atque religione consecrandam existimant
 Obscurum ne est, ubi primum virtus ab omnium conspectu
 remouetur, omnem inuidiæ tumorem residere, & spectatos
 homines ab ipsis inuidis requiri? Tunc enim omnes virtutem
 amissam lugent: tunc se bonorum præsidio orbatos esse que-
 runtur: tunc cupiunt eos etiam quos occiderunt in vitam re-
 uocatos: Tunc eos laudibus in cælum extollunt. Sic igitur fit
 ut omnes excellentes viri in multo maiore gloria post mor-
 tem floreat, quam in vita florebant. Tunc enim inuidiæ
 impetu videbatur nonnunquam cursus veræ laudis impediri
 Post mortem vero inuidia prorsus extincta, & caligine ab
 omnium oculis dispulsa, mirum est quantus splendor virtu-
 tis omnium oculis obseruetur: & quanto consensu vniuersæ
 multitudinis efferatur. Restat ut de multitudinis inscitia
 disseramus, quam tertiam causam esse dixi, cur interdum
 virtus in obscuritate lateat, Fateor equidem imperitū val-
 gus in magnis erroribus versari solitum. Multos enim vide-
 mus falsa virtutis opinione commendatos, multos, contra
 virtute excellenti præditos eodem errore hominum in igno-
 minia versari. Nam licet sapientes cum insipientibus in vir-
 tutis approbatione consentiant, hoc tamen interest inter
 utrosque quod sapientes statim, vere, & incorrupte iudicant

& vitia nomine virtutis inuoluta perspiciunt: insipientes vero id tardius assequuntur, & prius aliquam inscitiae poenam luunt. Vnde perspicitur illis qui ad veram gloriam nituntur non modo perditorum hominum furore, & invidia multos labores esse perferendos, & ingentia vitæ discrimina subeunda: sed etiam infamia concipienda. quæ tamen intra breue admodum tempus delenda sit. Tanta enim est veritatis vis tantum veræ virtutis lumē, vt omnem infamiam aut scelere hominum aut errore conflata delect, & extinguat. Ita tandem fiet ut homines etiam scelesti, & imperiti bonos egregie laudent. Non ita est, inquis. Nam cum in omni genere rerum illi tantum iudicare de ijs rebus possint, qui sint earum rerum scientissimi, fieri non potest, ut populus cum sit virtutis ignarus, recte de virtute iudicet. Hoc quidem recte dictum fuisset, si sensus ille quo honestatem laudandam, & amandam sentimus, ratione, & disciplina, & non potius natura, & quadam penitus insita notione constaret. omnes enim a natura informati sapientiam, equitatem, & animi altitudinem cum admiratione suspiciunt. Quod inficiari non potes. Sed inquis, insidias fieri multitudini, & ita euenire, vt homines flagitiosi simulatione virtutis opes, honores, imperia consequantur. Fateor equidem. Sed quæro num possit aliquis dolis, & fraudibus in diuturna laudis possessione permanere. Minime certe. Cur ita tandem? Quia multa signa sunt, quæ facile arcana mentis indicent. Nam cum oculi, frons, status, incessus occulta mentis aperiant, tum multo magis oratio, omniaque vitæ consilia, quæ semper natura cogente

cum mentis habitu consentiunt. Est enim animus quasi fons perennis, unde omnis oratio, & omnes actiones emanant. Vbi igitur vitijs redundauerit, multa necessario profluent, quæ illius inclusas libidines ostendent. Quantum studium adhibuit Alcibiades quandiu Spartæ vixit, ut seueri, & constantis hominis personam sustineret? Num eam tueri diu potuit? Non profecto. In sita namque libidine concitatus infinita flagitia concepit, cum summa impuritate & impudentia. Quid Phalaris? quid Dionysius? quid alij immaniſſimi tyranni? Num cum populos specie lenitatis, & clementiæ delinire cuperent, insitam immanitatem dissimulare poterunt? quæ multi perfidiosi cum intelligerent nihil esse fide plausibilius, frustra se bonos viros esse simularunt? Quam multi natura, & ingenio truculenti frustra clementiæ famam aucupari conati sunt? Veluti ille Demea Terentianus qui cum videret facilitate nihil homini esse melius, neque clementia, ea que de causa blande, atque benigne facere meditaretur, nullo modo potuit id quod inuita Minerva conabatur ad extremum vsque tenere. Ad naturam itaque suam subinde redit, & cum maxime se cohibere vult, verba plena stomachi fundit. Quale est illud. Effundite, emite, facite quod vobis lubet. Nulla denique virtus, nullum studium diu simulari potest. Aduersatur enim atque repugnat ipsa natura. Quauis igitur nullum esset ingenium in populo, scelus tamen tam multis signis seipsum indicans negotium nullum esset inspicere. Quid? quod non est omnino hebes ad id quod est melius intelligendum? Vt enim fatear in rebus, quæ artificio

constant, multa ab earum rerum intelligentibus animaduer-
 ti posse, quæ imperitos effugiunt, id tamen in rebus, quæ sunt
 communibus infixæ sensibus accidere non posse defendo.
 Quæquam in artibus etiam videmus eadem sæpenumero
 doctis, & indoctis probari. Quis enim est in populo quem
 Francisci Mediolanensis eximij citharædi cantus non in-
 credibili suavitate demulceat? Quem Michaelis tabula nõ
 admiratione suspensum teneat? Legi nuper perbella epigrā-
 mata sum morum hominum in tabulam quandam in qua
 erat Mendoza tuus vir omnibus rebus ornatissimus Cæsa-
 ris apud Venetos legatus opera Titiani cuiusdam luculenter
 expressus. Existimas ne fieri posse ut illa pictura, quæ viros
 doctissimos, & amplissimos commouit, non multitudinem
 etiam commoueret? Idem etiam in omnibus alijs artibus
 accidere videmus, vt qui excellentes artifices ab optimo quo-
 que artifice iudicantur, iudicio etiam multitudinis excellant
 Contra vero si pictor aliquid imitando à natura discedit, si
 musicus vocem absonam, & paulo a numerorum ratione
 discrepantem mittit, omnes quantumuis harum artium
 rudes offendit. Quod si homines idiotæ de artibus illis sæpe
 numero recte statuunt: quarum intelligentiam sine discipli-
 na assequi non possunt: quid de honestate dicendum est, ad
 cuius intelligentiam, & cupiditatem non disciplina, sed natu-
 ra instituti sumus? Si Aristidis ætate quæsisset aliquis
 Athenis quis esset omni laude florentissimus, num aliter
 graues homines, aliter plebem fuisse responsuram opinari
 conuenit? Minime quidem. Omnes enim vnum Aristidem

propter virtutis excellentiam admirabantur. Tempore
 Phocyonis quis bonorum opinione fuit illo virtutis, & con-
 tinentiæ fama præstantior? Quis item fuit illi iudicio multi-
 tudinis antelatus? Quid hic Camillum, quid Regulum, quid
 Africanum, & alios excellentes populi Romani principes
 commemorem? Quis, enim erat Romæ qui non eorum
 virtutem Romanum imperium niti iudicaret? Sed minime ne-
 cesse est in re perspicua confirmanda multis exemplis uti
 Constat enim semper vulgus hominum gravitatem, con-
 stantiam, & animi magnitudinem suspexisse. Quod
 si aliquando aut vera virtus latet, aut vitia simulatione vir-
 tutis occuluntur, considerandum est, nec virtutis lumen diu
 obscurum esse posse, nec quicquam fictum, aut simulatum
 in diuturna laude versari. Præclare igitur Socrates, ut
 est apud Xenophontem eam tantum esse certam ad glori-
 am viam asserebat, quæ veritate muniretur. Hoc autem
 ita confirmabat. Einghamus aiebat, velle aliquem aulæ-
 dum præclarum existimari non tamen sit. Is cum illud
 musicum artificium imitari nequeat, reliqua omnia quæ
 viderit fieri ab aulædis summa animi cōtentione, persequetur.
 Primum igitur operam dabit, ut ad eorum similitu-
 dinem ornatu pulcherrimo instructus, & sequentium
 agmine circumfusus in publicum prodeat. Deinde cum eos
 videat omnium sermone laudari, multos etiam laudatores
 allegabit. Sed tandem aut nullum sui specimen dabit aut
 si dare voluerit sese ridiculum ostendet, Nec solum ma-
 lus aulædis, sed impudenter arrogans esse convincetur,

ingentesque opes sine vlllo fructu consumens. Hoc igitur tanto dedecore sine vlllo emolumento, & cum omnium derisione concepto, quonam modo poterit reliquam vitam sine angore traducere? idem eueniet illi, qui se summum imperatorem, aut optimum gubernatorem haberi velit, harumque artium sit ignarus. Si enim cum valde cupiat singularem de se opinionem multis afferre, fidem non fecerit, erit certe miser. Si autem fidem fecerit, multo miserior. Nec enim poterit, aut clauum sibi traditum tenere, aut exercitum sibi commissum moderari: & ita eos quos minime vellet, funditus euertet, & ipse cum insigni dedecore, & ignominia peribit. His quidem verbis inquit Xenophon solitum fuisse Socratem nobiles homines ab inani gloria deterrere. Alibi vero sermonem a Cambyse cum Cyro filio habitum exponens, ita eos loquentes inducit. sic statuis pater, inquit Cyrus, nihil esse vtilius opinione sapientiae, ad milites imperio continendos. Ego vero, inquit Cambyses. Quanam igitur ratione perficiam ut omnes me sapientem opinentur? vna est, inquit via o fili ad illustre sapientiae nomen in quouis genere consequendum, sapientiam ipsam conpiecti. Quod quidem in res singulas inquirens verum esse deprehendes. Si velles enim te bonum agricolam, aut equitem, aut aulcedum existimari, non tamen esses, aut aliam quamuis artem profiteri instituis, cuius esses omnino rudis, vide quam multa tibi fuissent excogitanda, ut eam quam velles opinionem populo connoveres. Atqui si cum multis egisses, ut te laudaret, ut videlicet ea via falsa illa confirmaretur opinio.

magnifico cuiuslibet artis apparatu, expectationem multitudine excitaſſes: ubi primum tui periculum fieret, inſcitia tua conſcientia omnium conuicta teneretur, & apertiffimam inſolentiae crimen ſuſtineres haecenus quidem Xenophon. Cuius ſententia videmus quam ſit inanis eorum conatus, qui dolo, atque fallacys ad gloriam aſpirant. Erunt illi quidem aliquo tempore in oculis populi, & opibus, atque gratia flore bunt. Sed ubi primum inſidiae detectae fuerint (neque enim animo conceptum ſcelus diſſimulari diu poteſt, neque latere) ſumma infamia deſormabuntur. Sola igitur vera virtus firmam, & ſtabilem gloriam efficiet. Magna eſt enim vis in virtute, magnum robur, & inuictum: nempe quae neque perditorum hominum iniurijs infringi, neque inuidiae telis obrui, neque inſcitia multitudinis obſcurari poſſit: ſed ita ſemper cum ſcelere, & amentia congregitur, ut clariffimum triumphum agat, lumenque ſuum tandem omnium oculis conſpiciendum exhibeat. Ergo cum neque flagitiorum omnium inuiſa foeditas, neque inuidiae deteſtabilis immanitas, neque imperitiae multitudinis amentia poſſint vlllo modo laudem honeſtatis diutius impedire: nihilque ſit aliud quod laudi virtutis officiat, eueniat tandem neceſſe eſt, ut virtus omnium improbiſſimorum etiam conſeſſione ſummiſ laudibus efferatur. Haec eſt illa gloria quam amandam, quam expetendam iudico. Nihil enim eſt a virtute proſectum, quod non ſit omni ſtudio complectendum. Illa vero fallax, & inanis, quae ſe huius imitricem eſſe cupit, quanuis illi nemo reſiſtat perſe tamen intra breue tempus euaneſcet. Nullas enim vires fal

fitas habere potest, ad permanendum. Hæc est illa quæ po-
 pulo supplices esse facit, quæ scelera infinita suscipit, quæ ciui-
 tates, & imperia conuellit, inanis, furiosa, turbulenta, digni-
 tatis appetens, & nunquam in vlla dignitatis parte versata
 Huius tu quidem vitia grauiter insectatus es. Sed oratio
 tua immerito inanis gloriæ flagitia ad ipsam gloriam trans-
 tulit. Quod quidem perinde est, atque si quis humanæ figu-
 ræ e luto fictæ vitia colligens, eaque in hominem conferens
 probare vellet hominem esse luteum, & fragilem, mente,
 & ratione penitus carentem. Ista enim gloria, cuius scelera
 complexus es, non magis in gloriæ rationem cadit, quam ho-
 mo e luto, & argilla fictus in hominis rationem. Tuis autem
 definitionibus vti libet. Vis enim gloriam esse consentientē
 vniuersi populi laudem, opinione excellentis décoris excitatā
 Vtri igitur tibi tandem gloria affluere videntur? Illine
 qui eblanditis suffragijs, in opinionem suorum ciuium irre-
 punt? an illi potius, qui laudem non ambitiose flagitantes, ab
 omnibus tamen & ciuibus, & peregrinis miris laudibus
 efferuntur? Illi qui aura leuissimi, & inconstantissimi ru-
 moris exultant? Anij quorum laudem nulla consequens
 ætas obruet? Illi postremo, quos imperiti tantum, ad breue
 admodum tempus, inaniissimo plausu prosequuntur? an illi
 potius, quos paulo post omnes ciues, & peregrini, prudentes
 & imprudentes boni, & improbi sunt eximijs laudibus orna-
 turi? Est enim virtus grata multitudini, iucunda bonis, im-
 probis admiranda, & contra omnia inuidiæ tela vndique
 munita. Eam itaque solam gloria stabilis & firma conse-

quitur. Contra vero qui virtutis expertes sunt, frustra ad
 gloriam nituntur. Merito igitur eos ita pudet istius leuita-
 tis, ut interdum gloriae studium in concione profiteri non
 audeant. Est enim foedum, & flagitiosum gloriam sine
 virtute consecrari. Illa igitur oratio qua ambitionis indig-
 nitatem, insidias, & gritudines, humiles & fractas ex anima-
 tiones elegantissime descripsisti, nullo modo gloriam labefa-
 ctat: nempe quae non in ambitione, sed in eximia virtute con-
 sistat. In quo vero ais sapientiae studia vulgo contemni, sapien-
 tiam tuam requiro. Si enim quid primo impetu vulgus ex-
 quirat attendimus, fateor eorum studia despici, qui neglectis
 diuitijs, sprete voluptatibus, omnem, operam in natura per-
 uestigatione ponunt. Si vero quid tandem natura cogente
 laudare soleat, intelligemus omne studium esse gloriae cupi-
 dis in sapientia collocandum. Illi enim ipsi qui primo praec-
 lara studia spernunt, paulo post animo reputantes ipsius sapien-
 tia dignitatem, sapientes homines, ut aliquod caeleste numen
 intuentur. Si autem antiquitatis memoriam repetere veli-
 mus, videbimus, omnes qui sunt habiti sapientia praestantes
 amplissimis honoribus usos, eorumque consilio res magnas
 administratas. Vt enim a poetis ordiamur, quis ignorat in
 quanto honore fuerit apud Thebanos Tiresias: Calchas vero
 apud vniuersos Graecos, qui Troianis bellum intulere? Ex
 principibus autem Amphiaraus, Nestor, Palamedes, &
 Ulysses sapientissimi sunt existimati. Quis igitur illis tem-
 poribus fuit autoritate praestantior? Achilles autem fer-
 eur fuisse traditus in disciplinam Chironi centauro qui fuit

inter illius memoriae sapientes numeratus. Ex quo intelligitur, quantum fuerit olim sapientiae tributum. Nunquam enim poëtae finxissent Achillem, quem diuinis laudibus ornare volebant, fuisse sumis artibus eruditum, nisi animaduertissent, omnes mortales praeclaras disciplinas admirari. Sed abeamus a fabulis. Quid Lycurgus? Nonne sapientiae admiratione tantum est authoritatis affecutus, ut ciuitatem luxuria diffluentem legum seueritate deuinciret? Quid septem sapientes? Nonne in suis ciuitatibus principatum obtinuerunt & Graeciam vniuersam, bonamque Asiae partem sapientiae nomine commouerunt? Athenis vero postquam doctrinae studia a paruis initijs ad summam amplitudinem peruenire, quis populi suffragio vel exercitui, vel Reip. praefectus unquam fuit, qui non esset idem omni doctrina perpolitus? Quid hic referam amplissima laudis ornamenta, quibus Gorgias, Plato, Aristoteles, Xenocrates, Theophrastus, & omnes denique in philosophia excellentes affecti sunt? Apud Persas autem magi in tanta admiratione fuerunt, ut nemini regnare liceret, qui non fuisset prius eorum disciplinis institutus. Quantum honos item fuerit habitus apud Aegyptios sacerdotibus, penes quos erat diuinarum, & humanarum rerum scientia, explicari non potest. Romani longo tempore politicoe doctrina caruerunt. Attamen quantum rerum cognitioni tribuerint, ex eo intelligi potest, quod vanissimam illam ex Ethruia disciplinam, quae in monstris interpretandis, & extis inspiciendis posita erat, in summo honore haberent. Quare minime mirum est, postquam philosophia

Romam immigrauit, multitudinem maximarum artium
 disciplinas admiratam esse, nobilitatem que ad earum cupi-
 ditatem uehementer exarsisse. Quid commemorẽ Afrĩ-
 canum illum, qui Carthaginem, & Numantiam deleuit,
 quid Lælium sapientem cognominatum, quid Scaeuolam, &
 Brutum, atque postremo, ut alios innumerabiles emittam,
 Ciceronem nostrum eloquentiæ parentem, qui gloriam Ro-
 manam doctrinæ muneribus mirabiliter illustrauit? An est
 obscurum cruditos homines apud Romanos egregiam laudẽ
 & eximios honores fuisse disciplinarum omnium laude con-
 secutos? Nec Romani solum, sed etiam externi doctrinæ cõ-
 mendatione fuerunt, in eam ciuitatem accepti, atque summa
 honoribus ornati. Qualis fuit Plutarchus Cheronæus, &
 L. Seneca, alique permulti, quos esset infinitum recensere.
 Druides autem apud Gallos, Brachmanes apud indos quãtũ
 multitudini admirationis attulerint, est satis exploratum.
 Exponam uobis rem admirabilem, & auditu fortasse non
 iniucundam. Sine ut scitis, regionem incolunt latissimam,
 in extremis orientis oris, ad Septentrionem sitam, atque
 Scythiæ continentem, ita ut multis in locis niue, pruinaque
 rigeant. Nostri autem, cum maria omnia transmiserint
 inuictis armis omnia littora peragrantes, auream Cherso-
 nesum, extremasque oras Indiæ præteruecti, flectunt ad
 Septentrionem, ad regiones maritimas Sinarum naues appel-
 lentes. Ibi itaque tandem consistunt, atque finem ulterius
 nauigandi faciunt. Qui igitur ex nostris aliquod commer-
 cium cum illis habuerunt, aiunt, vix esse vllam nationem

siue urbium magnitudine, siue edificiorum pulchritudine, siue victu, cultuque civili, siue flagranti artium studio cum Sinarum natione comparandam. In libris autem scribendis aeneis formis, quæ non ita pridem apud nos in usu sunt, illi in finitis prope seculis vtuntur. Tantumque ferunt apud illos tribui disciplinis, vt non sit vlllo modo fas summum imperiũ committi, nisi illi qui se probauerit esse omni doctrina cumulatum. Nec enim in mandandis honoribus, aut generis, aut fortunæ rationem habent, sed tantum disciplinæ. Omnes igitur qui principatum expetunt, in artium studia incipiunt vbi autem credunt se non poenitentiam progressionem fecisse, ad certos iudices huic muneri destinatos accedunt. Horum suffragio aut ut indocti repelluntur, aut ut docti certis honoris insignibus ornantur. Ex his deliguntur qui minores iurisdictiones administrent. Qui autem diutius in studio permanere, & in maioribus disciplinis versari cupiunt vbi certum cursum absoluerint, aliud iudicium longe grauius subeunt. Iudicantur enim a viris multo doctioribus. Iis si satis fecerint, ad altiore honoris gradum ascendunt. Sic etiam licet ijs qui ampliore honoris spem sibi proponunt, plures annos in studio consumere, & ordinatim alia atque alia doctorum hominum iudicia subire. Sunt enim plures ordines hominum de ingenio atque doctrina iudicantium. Pauci autem sunt qui per omnes doctrinæ gradus ad amplissimum locum ascendant: cum multos præstans vis naturæ, non paucos fortunæ deficiant. Hi tamen pauci summum imperium administrant, in summa rerum

DE GLORIA

fastigio collocati. Hic Metellus, si verum est, inquit, quod
asserit Plato, nempe eam Remp. beatam fore, quæ se philoso-
phis regendam tradiderit, Sinæ beati putandi sunt, Essent
quidem, inquam, si fuisset philosophia apud eos recte consti-
tuta. Sed ut fama est, genus doctrinæ colunt multis errori-
bus, atq; magicis superstitionibus implicatum. In hoc tamē
admirandi sunt, quod eos imperio summo præficiant, quos
esse iudicant doctrinæ laude præcellentes. Nam si tantum
apud eos valet opinio sapientiæ, ut eius etiam inanem speciem
summis honoribus afficiant, quid fecissent, si vidissent ali-
quem veræ sapientiæ muneribus ornatum, & instructum?
Illum profecto ut diuinum hominem, atque e cælo delapsū
cum ingenti admiratione suspicerent. Si igitur, ut eo redea-
mus, vide sumus digressi, omnes sapientiæ opinione præ-
stantes in summa laude, atq; dignitate uixerunt: si doctri-
næ studium non solum apud Græcos, & Romanos, sed etiam
in omnibus barbaris nationibus semper floruit, atque domina-
tum est: satis constat, non disciplinæ studio gloriam immi-
nu, sed potius amplificari. In eo autem quod ais graues, &
sapientes homines minime esse de fama, atque existimatio-
ne sollicitos, valde tibi assentior. Sed id non accidit, quia glo-
riam despiciant, sed quod sapienter intelligāt, fieri non posse
ut gloria virtutem deserat. Nec enim Aristides cum plau-
sū vulgi cōtēnebat gloriā cōtēnebat sed temerariū illū po-
puli motū breui interiecto spatio cōsidentē. Neque Fabius
maximus, qui non ponebat rumores ante salutem, gloriam
aspernabatur: sed leuē, & inanē famā negligebat, ut paulo

post constanti omniū laude fruere tur. Hoc est autem quod dici solet, gloriam fugientem sequi. Neesse est, ut qui alta mente fontem gloriae uidet, & ita vulgi leuitatem contemnens, ipsam virtutem vnde laus omnis emanat, consecratur, in uera & constanti gloria vigeat. Et ita fit ut laudem spernendo, laude circumfluat. Qui sunt igitur anxij? Qui solliciti? Qui cum ex animiatione humili, atq; fracta omnes auras extimescunt? Illi qui errore hominum obrepunt ad dignitates. Neque enim ita sunt amentes, ut non intelligant quam infirma sint omnia, quae fraude atque fallacijs innituntur. Vt enim qui in magna rerum omniū inopia se copiosū, & laetum existimari vult, magna solitudine cōturbat ur anxie reformidans, ne domesticarum sordium fama in vulgus emanet, cum ea cura diuitem hominem ne attingat quidem: Ita neesse est virtutis, & sapientiae expertes, magna molestia torqueri, si cupiant gloriam adipisci, cum ij qui virtutis opibus abundant, sine vlla eiusmodi cura aetatem degant. Vident enim sese verae gloriae compotes aliquando futuros: ex quo efficitur nimiam in studio gloriae sollicitudinem turpitudine vacare non posse.

Satis enim apparet non adesse uirtutem, quae homines quietos, atque confidentes efficit.

DE GLORIA LIBER QVARTVS

Atis opinor esse demonstratum glo-
 riam non ab errore vulgi pendere,
 sed lumine virtutis oriri: nec in populi
 delirantis inscitia, sed in exculta men-
 tis acie sitam esse: Nec sequi multitu-
 dinis inconstantiam, sed esse in stabili
 atque firma sede collocatam. Naturæ enim vi fieri ostendi-
 mus, vt omnes mortales virtutem, & sapientiam in cœlum
 fama, atque sermone tollant: Contra vero flagitia, & scele-
 ra detestentur. Probauimus errorem vulgi, quo sæpenume-
 ro laudem tribuit indignis, esse non posse diuturnum: & ita
 fieri, ut qui maxime videntur gloriæ studere, eam minime
 consequantur: & qui primo interdum aspectu gloriæ exper-
 tes apparent, insigni laude cumulentur. Nunc igitur conse-
 quens est, vt breuiter explicemus, quantum fructum rebus
 humanis afferat illius studium. Vt autem hinc initium su-
 mamus, cū multa diuinitus in humanis animis innata sint,
 nihil tamen habent vtilius, quam ingenitum pudorem, &
 verecundiam. Est enim pudor vehemens quidam dedecoris,
 & ignominie timor. Hunc autem timorem appellat Plato
 diuinum. Est enim custos omnium virtutum. primum enim
 huius verecundie lumen elucet in pueris, in ijs præsertim,
 qui clariore indole nati sunt, quos videmus non tam doloris
 metu, quam timore infamie, & turpitudinis offensione
 commoueri. Hic igitur infamie metus illos acuit, & in
 studio vigilantes efficit. Dum enim ab equalibus vinci tur-

pe, & ignominiosum putant, omnem laborem perferunt, & summam adhibet diligentiam, vt inter omnes excellent. Et ita fit, ut dum dedecus summo studio vitant, honestate omni ratione consecretur. Postquam vero etate progressi magis vim ipsius naturæ dispiciunt, quid est quod eos vehementius incitet in virtutis studium? Hoc enim timore impulsus quidam artium maximarum studia sequuntur: alij militarem disciplinam strenue colunt: alij ciuilia munera diligenter administrant: alij denique alij eiusmodi curis intenti sunt, ut omnem dedecoris suspensionem a se remoueant. Cum enim videant nihil effæminati animi langore foedius: nullum laborem aut periculum dedecoris vitandi gratia recusant. Vides igitur quã utile sit hoc insitum odium turpitudinis. Qui enim ita affecti sunt, ut dedecus exhorreant, non vmbra, & otio languescent: non luxuria, & mollitia diffluent non auaritiæ sordibus inquinabuntur: non hostis aspectu percussi, & abiecti fugient, sed omnibus se periculis exponunt, & omnem etatem in honestis actionibus consumet. Quod si illis ea detur optio, quæ, vt est in fabulis data fuit Achilli, velint ne, otius pro patria dimicantes cum gloria mori, an vitam cum rerum omnium affluentia & sine ulla dignitate ad extremam senectutem perducere, non est dubium quin obscuræ vitæ mortem claram anteponant: Hic etiã pudor senes a leuitate, libidine, & inconstantia deterret, animo reputantes nihil esse temeraria, libidinosaque senectute fastidiosius. Vt igitur nihil est in uita tetrius impudentia, ex ea enim omnes effrenatæ libidines existunt: ita nihil poterit ad

Virtutem colendam pudore vtilius inueniri. Pudor autem
 quid aliud est, quam vehemens motus animi dedecus repellē-
 tis, & ad laudem & gloriam aspirantis? ex quo efficitur
 omne studium honestatis cupiditate gloria contineri. Illud
 deinde quantum est? Nemo enim in prima etate vel labore
 excipere, vel voluptatem respicere, vel vitam negligere po-
 test, si non sit laudis & gloria suauitate delinitus. Cum enī
 a natura sic instituti simus, vt dolorem vitemus, & volup-
 tatem asciscamus, euenit necessario ut magna pars hominū
 omne officium voluptate metiatur. Nec enim sapientes si-
 mus, ut statim ipsius honestatis pulchritudinem cernere va-
 leamus. Praclare Plato beatum fore praedicat, cui vel in se-
 nectute contigerit sapientiam adipisci. Vnicam igitur pra-
 clare institutionis rationem esse censet eam, quae in recto do-
 lore, & in honesta voluptate consistit. Dolorem autē rectū
 eum esse statuit, qui ē turpitudinis infamia capi solet: Ho-
 nestam vero voluptatem quam magnitudo laudis efficit
 Praecipit igitur sic institui pueros, & adolescentes, vt igno-
 minia quam maxime doleant, & laude quam maxime dele-
 ctentur, Haec Platonis sententia sequenda est omnibus, qui
 suos in officio continere cupiunt. Aliter enim frustra operā
 suam consument. Nemini enim in uita principio persuaseris
 ut voluptatem spernat: vt autem voluptati fluxa, atque ne-
 faria stabilem, & honestam ante ponat persuaseris. Nemo
 inducet animum, vt dolorem appetendum iudicet, vt autem
 breui, & exiguo dolore, in gentem effugiat inducet. Possunt
 enim bene informati animi facile uidere, quam inanis, &

fluxa sit corpore percepta voluptas: & intelligere laudem honestis laboribus emptam, firmam & constantem voluptatem efficere. Turpi itaque voluptate libentissime carent, ea compensatione, ut uera laudis dulcedine perfruantur. Sic etiam illius doloris uitandi gratia, quem admissum dedecus inurit, omnem dolorem libenter excipiunt. Quas enim vigilias, quos labores non perferunt ij, quos laudis suauitas ad disciplinarum studium inflammat? Quere ab ijs qui summam eruditionem in omni literarum genere consequuti sunt, an potuissent v.iquam ad eum gradum aspirare, nisi fuissent a principio dulcedine laudis inuitati. Negabit aperte Iacobus Sadoletus vir omnibus literarum laudibus abundans & insigni eloquentia praeditus: Negabit Petrus Bembo qui res Italas ut audio clarissimis ingenij monumentis illustrat Negabit Cōtarinus vir omni laude cumulatus: Negabunt denique reliqui eiusdem ordinis principes, qui sapientiae studia colunt quos non paucos esse suspicor: sed eos tantum nomino quorū aliquod opus extat. Hoc autem fatebuntur multi viri eruditione praestantissimi, quos esset infinitum recensere, sese hac laudis iucunditate delinitos omnes labores sustinuisse: Hoc idem tu de te ipse fateberis: & omnes denique in quibus idem ardor existit, Magnū est enim voluptatem aspernari, blandimenta naturae respuere, uitae cursum in labore corporis, & in animi contentione conficere. Laudis igitur illecebris opus fuit, quibus animi a flagitiosa voluptate, ad honestam traducti neque dolorem ullum sentirent. Tanta

enim est, gloria dulcedo, ut illa semel capti quamvis sapientes
 non sint nullis invidiae telis infringi, nullis fortunae tormentis
 debilitari possint licet igitur omnes malorum tempestates
 sibi subeundas animadvertant, non tamen earum metu de-
 terrentur, quo minus omnem operam, curam, & cogitatio-
 nem in vnam virtutem conferant. Crede mihi ferre tantam
 contentionem animi non possent, nisi voluptate eximia lau-
 dis allecti fuissent. Multa sunt a nostris (dicam enim auda-
 cius) tanto animo suscepta, atque perfecta, ut omnem pene
 antiquitatem obscurent. Vt enim alias praeclaras contentio-
 nes omittam, illud certe facinus stupendum est, homines ne-
 que multitudine, neque opibus abundantes omnia maria trans-
 misisse, Indiam, & suis & maximorum regum praesidijs
 opibusque vallatam aperuisse, & in suam potestatem summa
 belli contentione rede gisse. Quid enim ego referam ingen-
 tes classes hostium depressas, innumerabiles exercitus exi-
 gua manu fusos: Persas & Arabas multis in locis superatos
 & ut nihil aliud dicam, regionem immenso spacio a Lusita-
 nia distantem, e Solimani hostis potentissimi faucibus erep-
 tam, & contra ingentem Turcarum, & thracum multitu-
 dinem defensam atque conseruatam? Haec quidem tanta
 sunt, ut impium facinus sit ea humanae virtuti, & non poti-
 us auxilio Christi, qui nostris saepe praesentiam suam decla-
 rat, ascribere. Sed si est aliquid humanae indoli tribuendum,
 quae tamen ipsa in diuinis beneficijs numeranda est, nihil in
 nostris hominibus video, in quo tam multis generibus excellat
 praeter eximiam laudis cupiditatem. Si enim ad numerum

respicias, sunt paucissimi: si ad belli apparatus, aut rei militaris scientiam, nullo modo cum Turcarum opibus, & usu comparandi: si ad aliorum auxilia, Turcis omnia in nullis terris pacata, nostris autem propter religionis dissensionem vehementer infesta sunt. Sed illud est, nostros verae gloriae cupiditate incensos, neque vulnera, neque dolorem sentire, in gladios, & flamas irruere, omniaque vitae pericula dignitatis gratia negligere. Haec enim voluptas, quae ex laude percipitur illos adigit, ut ad mortem ante oculos positam alacri sane, atque fidenti animo gradientur. Ex quo facile constat, laudis suauitatem, non modo, ut ait Cambyses apud Xenophontem, summorum hominum laborem leuiorem efficere, sed etiam optabilem, atque iucundum. Si igitur praestantium hominum ingenia multis laboribus, & uigilijs lucem aliquam rebus humanis attulere: si uiri fortes, & magnanimi ut patriae consulere, vitae non pepercerunt: si postremo aliqui aetatem in clarissimis studijs consumentes sapientiam affecuti sunt: id certe est studio, & cupiditati verae laudis assignandum. Ea enim primam aetatem allicit, & in virtutis studium incendit, donec paulatim animos ad ipsam virtutem per se colendam, & amandam perducatur. Neque solum primus animi cursus, & impetus ad laudem eos fructus affert, quos diximus, sed multo etiam maiores & uberior effundit ipsa laus amplificata. Ex ea enim emulatio existit, quae stimulis languentem animum excitat & ad certamen virtutis accendit. Vt autem nihil est inuidia pestilentius, in eo enim pugnat ut non virtute propria, sed alienae

Virtutis extinctione principem locum obtineat: ita nihil emu-
 latione salutaris, nempe quæ non alienum decus obscurando
 sed ad parem, aut maiore laudem nitendo ad summam dig-
 nitatem aspirat. Quod enim ferunt de Themistocle, quem
 gloria Miltiadis instigavit, ut omnem ætatem in virtute
 consumeret, quod etiam multo antiquior fama de Theseo pro-
 dit, qui Herculem imitatus bellum contra monstra omnia
 suscepit, patet latissime. Incredibile enim est quantam vim
 habeat excellens virtus constanti omnium fama celebrata
 ad animos amore virtutis incitandos, & inflammandos.
 Quis enim est, quem non clarorum hominum gloria vehe-
 menter afficiat? Quem a somno non suscitet? Cui stimulos
 non admoueat? Multos enim libidini deditos accepimus, qui
 summorum hominum claritate incitati repente ad studia
 honestatis exarserint: quod minime mirandum est. Quas
 vis enim pars illa animi nostri, quæ cœlestis habenda est, sit
 plerumq; vitijs in terram depressa, & quasi demersa: tamẽ
 ubi primum aliquam honestatis speciem intuetur, ad memo-
 riam suæ naturæ reuocata, amore honestatis accenditur.
 Quantum igitur potest, enititur ut a vitijs emergat, & qua-
 si renatis pennis, quas nefariæ cupiditates inciderant in altum
 euolet. Inde autem oritur illa præclara contentio inter vir-
 tutis amatores excitata, dum nemo alijs æquo animo cedit,
 sed singuli potius dant obnixæ operam, ut inter omnes excel-
 lant. Hoc autem certamine iniecto, quis non videt quanta
 sit futura bonorum affluentia? Illa enim ciuitas plane beata
 est, in qua non figulus figulo inuidet, ut ait Hesiodus, sed sa-

piens enim sapiente certat: iustus iustum emulatur: fortis cum forte virtutis prestantia contendit: modestus & continens in eo laborat, ut omnes magnitudine continentie vincat. Sic enim fit, ut dum singuli sese ad virtutis certamen acuunt, vniuersi tandem sint in virtutum omnium studio florentes. Ergo cum hac illustris, & honesta contentio tantum utilitatis afferens amplitudine laudis excitetur, quid tandem illa vtilius in rebus humanis inueniri in potest. Animum enim iacentem excitat, instruit, inflammata, omnium dolorum obluiscifacit, & ab omni alia cogitatione ad magnorum hominum imitationem, atque singulare virtutis studium traducit. Gloriam tu igitur quae tam utilis, & fructuosa est, vituperare audeas? & eam sapientissimo cuique spreto, & inuisam esse contendes? Quomodo tandem? Aut qualis erit iste sapiens, cuius curae studium in virtute colenda positum esse debet, si virtutis ipsius partem negliget, atque pro nihilo putet? Poterit ne fieri, ut quod ab ipsius honestatis fonte ducitur, non sit ipsum honestum, eaque de causa sapientibus expetendum? Aut parum aperte demonstrauius nullo modo gloriam aliunde quam ab honestate nasci? Nihil, inquis, esse magnum potest, is qui coeli spatia immensa mente definiunt. Quasi sit quicquam intra coeli complexum virtute magnificentius aut maius decus in sideribus ipsis, quam in pulchritudine mentis eluceat. Nam quod ais eam prudentiae repugnare, iam facile cerni potest, quana

id sit ab illius ornamentis alienum. Omnes enim virtutes
 gloriam parientes prudentia gubernat: & ipsa per se munera
 amplissima, dignitatis que plenissima tuetur, & sustinet
 Quemadmodum enim errare, labi, decipi, temere quicquam
 & imprudenter administrare turpe & flagitiosum vide-
 tur omnibus: ita qui nullis erroribus cecatam mentem habent
 sed obscura cognoscunt, & futura precipiunt, & quemad-
 modum incidentibus rebus uti conueniat, sapienter explicat
 amplitudine laudis antecellunt. Hæc est enim omnium mor-
 talium opinio, ut homines prudentia præstantes summo im-
 perio dignos existiment. Inde fit, ut sæpenumero multitudo
 quam precipitem, & effrenatam esse dicis, imperium que
 nefarie detrectantem, prudenti homini libenter obtemperet
 Intelligit enim omnium salutem illius auctoritate, & iudi-
 cio contineri, qui optime potest, quid omnibus utile futurum
 sit, ratio re providere. Quod quidem in rebus singulis licet
 inspicere. A Egroti enim quantum vis morosi bonorum me-
 dicorum iussis parent: vectores etiam præstantium guber-
 natorum nutus omnes observant. Sic etiam milites incredibi-
 li alacritate imperatoribus obediunt, quos esse uident rei
 militaris scientia præcellentes. Hoc item in reliquis artibus,
 neque enim omnes percurrere necesse est, euenire constat,
 tantum quemque auctoritatis ad imperandum habere, qui
 tam intellegentia suæ artis excellit. Quod in Reip. regende
 scientia maxime cernitur. Nemo enim adeo mente captus
 est, ut non intelligat eos saluos esse non posse, qui spectati ho-
 minis consilium aspernantur. Ergo ea virtus quam omnes

mortales plane regiam existimant, quo tandem modo fieri potest, ut gloria aduersetur? Sequenda est, inquis, vulgi temeritas, sjs qui publice laudari cupiunt. Sequenda quidem, si breuem & inanem laudem appetunt, quam summum statim dedecus, & infamia consequatur. Hoc autem vel eo exemplo, quod ab Homero sumpsisti de salutaris consilio Polydamantis improbato intelligi potest. Nisi forte suspicaris, cum Hector ipse sese damnaret amentia, quod Polydamanti non auscultasset, & temeritatis infamiam morte delere statueret, clementiorẽ in illum exercitum ab Achille cesum fuisse, quam ipse in se fuerit. Inanissimo igitur plausu vnius noctis elatus, in eam ignominiam incidit, quæ erat morte tristissima, & acerbissimo patriæ funere luenda. Sed inquis Hectoris nomen esse multo quam Polydamantis illustrius. Quid ad rem? quasi Hector illum splendore nominis affecutus sit, temeritate & amentia, & non potius singulari magnitudine animi, qua pro patria dimicabat. Cum illum itaque multitudo Polydamanti præferebat, non temeritatem prudentiæ, sed virtutem eximiam mediocri consilio præferebat. Idem etiam de illa comparatione Hannonis, & Annibalis dicerem nisi viderem alterum gravitate & constantia omnium approbationem mouere: alterum perfidia & immanitate in legentium offensionem incurere. Gloria autem, vt dictum est, non admiratione tantum sed quadam etiam animorum conciliatione comparatur. Cum igitur Hannon semper honestus & grauis, Annibal saepe turpissimus nobis occurrat, & in alterum quodãmodo

DE GLORIA

propensi simus alterius autem seuitiam detestemur, nō est probatu difficile Hannonem plus gloriae quam Annibalem fuisse consecutum. Illam autem partem orationis tuae, qua probare conatus es, gloriam esse contrariam iustitiae, sum valde admiratus. Quid enim quaeso est aptius iustitiae ad immortalitatem nominis comparandam? Nam si virtutis amplitudo commouet homines, nihil est illa magnificentius: Si decus honestatis amorem conciliat, nihil illa pulchrius: Si utilitatis magnitudo mortales in alicuius studium incendit, nihil est iustitiae salutaris. Quod enim est officium siue civile, siue bellicum, siue priuatum, siue publicum, siue ad honestatis cultum, siue ad vitae commoda pertineat, quod illius tutela vacet? nullum est studium quod ab illa seiunctum homines ad se allicere, & aliquam gloriae partem consequi possit. Ingenium enim perspicax & acutum, si absit iustitia, quo maius extiterit, eo magis erit omnibus suspectum & inuisum: Magnus autem animus iustitia vacans quo fuerit erectior, eo maiorem ex illo perniciem formidamus. At iustitiae vel soli confidimus, omniaque vitae praesidia in bonorum fide constituenda putamus. Gloria autem sine hominum fide & beneuolentia intelligi nequit. Ex quo efficitur sine iustitia gloriam constare non posse. Non enim, quod non semel diximus, omnia quaecumque animos insolita magnitudine conturbant, in gloria ponenda sunt: sed ea tantum, quae excellentis animi pulchritudine, & honestate continentur. Tamburlanus quidam Scythia fuit multis opibus abundans, & bellorum gerendorum peritissimus. Is e Scythiae fimbis

egressus multas Asia nationes populatus est, & omnia quacumque impetum armorum tulit, ferro, flammaque vastauit. Tandem cum Turcarum imperatore congressus eum in praelio cepit, & in cauea vinculis aureis constrictum inclusit. Hunc ferunt adeo truci immanique natura fuisse, ut nullius unquam lachrymis ad misericordiam adduci potuerit. Morem autem hunc in obsidione ciuitatum solitum seruare constat. Primo die in castris candida tentoria collocari iubebat: significans eo tantum die spem clementiae obsessis ostendi. Sequenti vero die purpurea figi praecipiebat, ut intelligerent omnem aditum ad clementiam illius esse iam pueribus omnibus interclusum. Quod si deditiois consilium in tertium diem differrent, tunc atris tentorijs collocatis omni sexui, & omni aetati internecionem denunciabat. Cum autem aliquando urbem quae sese dedere intra illud bidui spatium recusarat, multis tormentis & machinis oppugnaret, obsessi salutem desperantes omnes pueros habitu lugubri deformatos instruunt, ut ad Tamburlanum supplices ac edant, & flebili clamore sublato misericordiam implorent. Hos ille pueros conspiciatus turmam equitum obuiam mittit quae eos omnes proterat, atque dilaniet, urbemque statim capit, & in omnem sexum ita crudelitatem suam exprimit ut neminem superstitem patriae relinquat. Hic quidem quanuis ingentes opes habuerit, omniumque bellorum victor extiterit, nullam gloriam assequi potuit. Est enim gloria, ut sepe iam diximus, fama celebris honestatis, ex

DE GLORIA

cellentibus inhumanum genus meritis excitata, beneuolentiã
 multorum concilians. Illum autem non magis quisquam
 aut laudare, aut amare poterat, quam procellam atque tem-
 pestatem turbido impetu omnia peruertentem. Sed quorsu
 Tamburlani fecimus mentionem? Vt Cum intellexerimus
 nullam naturam immanem & importunam quanuis sic
 reliquis in rebus admiranda, posse laudem adipisci, facilius
 intelligamus nihil sine iustitiã, & eius partibus, nempe fide
 benignitate, clementia, gloriosum, & laudandum reperiri.
 Præterea minime obscurum est, omnem nominis claritatẽ,
 & splendorem in diuini numinis imitatione consistere.
 Huc enim nature impetu trahimur omnes, qui laudem
 appetimus vt ei similes efficiamur. At nulla virtus in Deo
 nobis clarior, & illustrior occurrit, ea qua generi hominum
 ope & gratia consulit, omniaque iustissimo imperio modera-
 tur. Ea nanque omne piæ venerationis studium, & castissi-
 mæ religionis sanctitatem excitauit. Ea effecit, ut non mo-
 do sancti scriptores, sed etiam poetæ Græci, atque Latini præ-
 potentem deum deorum, & hominum parentem appellarẽt
 Ergo cum hac vna virtute, quæ posita est in humano gene-
 re tuendo maxime possimus distare ab immanitate bellua-
 rum, & diuinæ nature similitudinem attingere: quid tan-
 dem ad claritatem nominis illa fieri potest illustrius? Quã-
 tum vero vniuersum genus hominum iustitiam amaret,
 aperte declarauit, cum sese illis regendum tradidit, qui iusti-
 tia excellentes esse videbantur. Omnia siquidem regna &
 imperia singulari iustitiã, & æquitatis opinione constituta

sunt. Principio enim cum nondum esset homines certo iure deuincti, omnisq; vita mutuis esset iniurijs, & caedibus infesta, ij qui a potentioribus indigne premebantur, confugiebant ad aliquem iustitia, & fide prestantem, qui ab eis iniuriam propulsaret. Hic autem aliorum quidem vim, & impetum reprimendo, aliorum vero miseriam subleuando, salutem omnium consulebat. Cum igitur animaduerneret vniuersus populus quam salutaris esset omnibus illa iuris equabilitas, eum cuius iustitiam expertus fuerat in summo rerum imperio locabat. Ex egregia itaque iustitiae fama regum maiestas orta est: Inde summa imperia nata sunt: inde postremo gloria immortalis eluxit. Nam vsque eo prouecta fuit amore iustitiae multitudo, vt eorum principum memoriam, qui cum fide, & aequitate vixerant, summa religione consecraret. Vnde colligitur haec vna esse viam munitissimam ad regiae dignitatis aplitudinem, & magnificentiam, quae iustitia, probitate, & beneficentia continetur. Recte tu quidem inquit Metellus, contra tamen disputant aliqui, conuenire principi, qui magna quaedam spectat in loco fide fallere. Aliter enim negant eum suae dignitati & amplitudini seruire posse. Scio, inquam multos esse in hac sententia, qua quidem nihil fingi potest amantius. Si enim principi hanc virtutem detraxeris, non modo perfugia bonorum, praesidia innocentium, firmamenta Reip. conuelles, sed eum turpitudine insigni notatum reddes. Quid enim turpius principe astuto & fallaci, & vitae consilia non ad humanae societatis fidem, sed ad utilitatem suam callide referente? Quasi, inquit, putes nos esse magnum hominem

DE GLORIA

appellare, qui societatem humanam, & nimiam in colenda
 fide religionem emolumentis suis anteponit, & non eum po-
 tius, qui omnia ad suam amplitudinem dirigit? Credibile
 quidem est authores tam sceleratæ sententiæ nulla præcepta
 honestatis in magno principe fingendo complecti, sed istud
 amplum & magnum videamus quale tandem sit. Est ne
 aliquid in rerum natura, quod sine propria virtute mag-
 num esse possit? In vniuersum enim vniuscuiusque rei
 virtus appellatur id, quod eam perficit, & absoluit. Ad hunc
 modum canis virtutem esse dicimus celeritatem, & saga-
 citatem: equi velocitatem ad cursum, & in periculis aduen-
 dis alacritatem: hominis vero, ingenium acutum, & egregi-
 am ad omne genus honestatis indolem. Similiter etiam, in
 rebus, quæ non natura, sed arte & studio constant, eas vir-
 tutes appellamus, quibus earum rerum perfectio continetur.
 Alia enim est uirtus pictoris, alia poëtæ, alia citharædi.
 Nullum autem est artificium, siue ingenuum, siue sordidum
 quod sine propria virtute esse possit in suo genere cumulate
 perfectum. Artis autem regie virtus aut iustitia est, aut
 nulla prorsus est. A principio enim hæc reges creauit, &
 auxit, & ad summum fastigium dignitatis euexit. Nullam
 autem huius omnium præstantissimæ disciplinæ virtutem
 dicere, cum artes etiam infimas proprijs virtutibus excoli
 videamus, hominis est dementis, & maximis in rebus turpi-
 ssimæ delirantis. Ergo cum nihil propria virtute vacans
 magnitudinem suæ naturæ conuenientem assequi possit:
 constetque iustitiam esse virtutem maxime regiam, quo

Et ande modo fieri poterit, vt princeps iniuria, atq; perfidia re-
gia magnitudinẽ consequatur? Poterit ne vir altus & mag-
nuseffe, qui clarus & honestus nõ sit? aut honestus esse qui de-
cus & honestatẽ, pro qua viris magnanimis vita deserenda
est, vtilitate posteriorem habet? Quæ enim dignitas in eo
poterit inesse, quem inquinavit auaritiæ turpitude, quem
deformauit perfidiæ scelus, quem effrenata dominandi libi-
do à recta ratione detorsit? Eum certe non principem mo-
do, sed ne hominem quidem appellari fas est: sed monstrum
potius importunum, non ex equo & homine mixtum, qua-
les poëta Centauros fuisse, fingunt: sed totum è leonis imma-
nitate, & vulpeculæ fraude compositum. Non hic disputo
quanto angore, solitudine, tæbe, cruciatu, afficiantur ij qui
neminem possunt habere fidei beneuolentia coniunctum, qua-
les sunt omnes qui fidem sanctam non habent. Nõ dico in-
quam fluxa, & incerta sede sint eorum opes locatæ, qui ad
eas augendas malitia vtuntur: quæ breui concidant omnia
imperia malis artibus comparata. Hoc dico quod ad nostrum
institutum pertinet, nihil esse ad hominum existimationem
turpius, nihil magis cunctis mortalibus inuisum. Omnes enim
iustum imperium libetissime sequuntur, iniustum vero extinctum
atq; deletum cupiunt, quod quidem vnius tantum ciuitatis exẽpla
aperta faciunt. Fuit in Romanis olim præclara quædam indoles
ad iustitiã. Ex ea enim ciuitate prodijt Camillus qui magi-
strum inaudito scelere ciuitatem hostium prodentem noua
pena affecit: & Faliscos quos belli magnitudine nõ poterat,
iustitiæ admiratione sub Romanum imperium sub

DE GLORIA

iunxit. Ex illius Reip. institutis extitit Fabricius, qui Regē
 potentissimum terrorem maximum Romanorum mœni-
 bus inferentem, monuit ut a Veneno caueret. Eiusdem ciuita-
 tis disciplina instructus Regulus ne fidem hosti datam falle-
 ret, ad exquisitissima supplicia subeunda Carthaginem pro-
 fectus est. Quid hic memorem Coruncani, Catonis, &
 Emilij continentia? Quid Africani, quid Quintij, quid
 aliorum principum mansuetudinē, & in seruandis victis
 equitate? Bella vero nūquam ferme, nisi laceffiti iniuria
 sumebant. Nec arma illis ipsis, a quibus violati fuerant infe-
 rebant, nisi rebus frustra repetitis bellum ante denunciarēt
 atque solenni ritu indicerent. Imperatores autē earum ipsa-
 rum nationum, quas armis subegerant, patroni fiebant mo-
 re maiorum, & earum cōmodis egregie consulabant: vsque
 adeo ut esset eorum victoria sanis hostibus interdum expe-
 tenda. Quā multis enim populis intestinis seditiōibus agi-
 tatis malorum finem attulere? Quanta fide socios, & om-
 nes denique, quos semel in fidem receperant, tutati sunt? quā
 diu igitur illa ciuitas floruit & equitate, fuitque omniū gentiū
 commune per fugium, ita propagauit imperium, ut id prope
 modum vltimis terræ finibus terminaret. At postquam
 Romani ē sociorum bonis prædari, subditas gentes vexare
 provincias exinanire cœperunt: statim ciuitatis illius magni-
 tudo dissipari cepit, & magis magisque labi, donec omnino
 corrueret. Minime igitur probanda est illa Carneadis ora-
 tio, qua contra iustitiam in populi Romani concione disseruit
 Noluit enim ea vir copiosus, & disertus sententiam suam

exponere, sed ingenium ostentare, & demonstrare nihil esse tam absurdum, quod non posset probabile dicendo fieri. Si enim verum fateri velimus, asseremus Romanum imperiū fide auctum, atque diutissime conseruatum fuisse. Quod quidem Romanos impulit, vt fidem in capitolio prope Iouem summa religione consecrarent. Sapienter enim videbant, nihil quod fide & beneuolentia fultum non esset diu permanere posse. Id autem cum a fide discedebant, multo facilius apparebat. Claudicabat enim imperium, quoties eueniebat, vt illi in officio claudicarent, Quod si nullus honor, nullum imperium, nulla potentia, si non sit fidei constantia stabilita, aliquid stabilitatis habere potest, tamen erit quisquam tanto furore præditus, qui perfidiam summis viris vtilem esse dicat? Non aliquando tandem animo reputabit, quam multi reges, & imperiosi populi propter iniurias illatas omnibus bonis euerſi fuerint? Quā cito magnas illas opes amiserint? Quantum semper odium doli, atque fraudes excitarint? Sed esto sit aliquis improbus, qui in magna amicorum inopia multorum animis grauiter offensus, possit opibus per iniuriā partis diu atque sine cura frui. Tamen erit quisquā animo magno præditus, qui velit propter vllum vitæ commodum omni laude spoliari? qui diuitias vllas virtutis ornamentis anteponat? qui non dedecus vel cum summo vitæ periculo declinet? Quod autē dedecus tantū est, quod sit cum perfidiæ infamia conferendū? Qui eccellente animo sunt neque exitium, neque mortem, neque dolorem metuunt: omnia quæ mortales intoleranda iudicant contemnunt: atque despiciunt

DE GLORIA

Vnum tantum dedecus extimescunt: & libenter vitam abi-
 ciunt, ne splendorem honestatis amittant. Cum igitur in ini-
 quitate turpitudine tanta sit, qui laudis amore flagrauerit,
 opus est, ut omni impetu in iustitiæ studium incubat. Hanc
 tu tamen vulgo sperni dicis. Ita enim ais euenire, ut serui
 dominos, liberi parentes, vxores maritos pro nihilo putent, si
 videant eos innocentiam seruare, fidēque proprijs emolumen-
 tis anteferre. Ita credo fieri posse ut qui tam alto animo sit
 ut eum pecunia non moueat, & constanter huic inani cupidi-
 tati, qua plerique inflammati in perniciē rapiuntur, obstitit,
 contemptui sit. Eum quidem, quanuis in principio multi ut
 negligentem hominem, & parum rebus augendis attentum
 despiciant, vniuersi tamen paulo post admirabuntur. Sed
 paupertatem obscuram & ignobilem esse dicis. Est quidem
 si nullæ sint animi diuitiæ, quibus fortunæ iniuria compēdari
 possit. Nam si virtus adsit, tantum abest, ut paupertas splē-
 dori nominis officiat, ut id etiam longe clarius & illustrius
 reddat, Quid Epaminondæ gloriæ nocuit rei familiaris an-
 gustia? Nihil sane. Imo multo illam magnificentius illustra-
 uit. Non enim ignauia, sed pecuniæ contemptu pauper erat.
 Nihil autem videtur esse tam excelsi animi, quam pecuniā
 contemnere. Idem etiā de Aristide, de Phocione, de multis
 alijs dici potest: quorum gloriam paupertas nō imminuit, sed
 amplificauit. Si enim gloria posita esset in inaniissimo ludo-
 rum apparatu, in sūptibus profusis, & immodicis, equibus
 nullus fructus ad publicam vtilitatem redundat: si denique
 in muneribus illis, quæ ad breue admodum tempus multitis

dinem imperitam deliniunt, faterer equidem eam sine mag-
nis diuitijs parari non posse. Cum autem sita sit in virtutis
altitudine, & magnificentia, quæ non inani plausu statim
morituro sed laude perpetua celebratur, quid tibi venit in
mentem dicere pecuniæ cupiditatem esse cum gloriæ cupidi-
tate coniunctam? Quasi quicquam sit quod in maius odiũ
multitudinis incurrat, quam auaritia, aut non facile possint
animi maximi gloriam vllam consequi sine pecuniæ mag-
nitudine? fuisset hoc in loco facillimum coarguere eorum
hominum amentiam, quos disputantes induxisti, neminem
splendoris & gloriæ cupidum posse colere iustitiam & equi-
tatem. Sed cum sint ita vehementes, atque violenti, ut nullo
modo patiantur, se vlla iuris disceptatione vinci, iusque suũ
armis, & non oratione persequendum statuunt, metuo ne
disputatione irritati impetum suum in me conuertant. Vi-
des enim quam periculosum sit homines opibus elatos oratio-
ne laceffere. Verba namq; rebus vlciscuntur. Quid igitur
Inquit Augustinus ridens. Timore aliquo ductus tam illu-
strem causam, tantoque impetu a te susceptam desereres? Mi-
nime profecto conuenit homini gloriæ cupido, in ipsius gloriæ
defensione, tam insigni dedecus admittere. Nullo inquam
modo, nec meæ dignitatis obliuiscar, nec causam deseram,
quam etiam si opus ita fuisset, vel cum periculo vitæ defen-
derem. Ratio tamen ineunda est, si commode fieri possit, vt
in odium hominum potentium minime veniamus, & illis
valde profimus. Alio igitur sermonis genere minus conten-
tioso, & magis nitido mihi vtendum censeo, vt facilius in

eorum animos influat oratio. Exordire igitur, inquit Augustinus. Nos enim valde ad audiendum animis erecti sumus. Faciam inquam. Sed est necesse ut si mihi exciderint argumenta, quibus illos vti fecisti, me in eorum memoriam reducas. Hoc enim tantum memini, illos postquam se omnia ad gloriam dirigere professi sunt, disputauisse fieri non posse, ut sine magnis opibus ad principatum peruenirent. Deinde exemplis clarorum hominum, & institutis omnium Rerump. & Hispaniæ etiam monumentis ostendere conati sunt, omnem vitæ splendorem in pecunia consistere. Tum fieri posse negauerunt, ut sibi quisquam vel magnas opes pararet, vel ingentem pecuniã coaceruaret, nisi prius omnia iura perfringeret. Atque ita tandem concluderunt, esse indignum summorum hominum præstantia, legibus ullis submitti. Omnia inquit Augustinus argumenta potissima cõplexus es. Nec aliud mihi in mentem venit, quod quidem ad rem facere putem. Principio igitur inquã videamus an hoc pacto me illis insinuare valeant. Sic igitur existimate, me cum illis loqui.

Non possum equidem viri clarissimi, non admirari præclaram istam indolem animi vestri, ad omnem decoris, atque dignitatis excellentiam. Quãtum enim ex oratione vestra iudicare potui, sic laudis amore flagratis, ut opes, & facultates, atque postremo vitam ipsam gloriæ causa profundere minime dubitetis. Est igitur iam hic vester impetus ad laudem, non vulgari laude decorandus. Quid enim quaeso est in vita laude diuinius? Ea namque Deum veneramur, nec

Vllam uictimam numini diuino gratiorem, aut magnificen-
tiorẽ offerre possumus. Ea diuinos homines, & in omni
genere virtutis excellentes afficimus: Nec vllum maius
præmium quod recte factis proponi possit, habemus
Eius postremo immortalitate breuitatem vitæ consolamur.
Cælestis igitur natura animorum vestrorum, atque cogna-
tio quæ vobis est cum mente diuina, facit ut rebus alijs ne gle-
etis, quæ vulgus hominum sitienter appetit, immortalẽ
gloriam atque diuinam ardentẽ expetatis. Sed interdum
vereor, multæ nanque insidiæ tendi solent hominibus ampli-
ssimis, quales vos estis) ne sermonibus improborum pateant
aures vestræ, quibus in errorem inducti, non veram sed ina-
nem gloriam consecutemini, cuius specie capti in sempiternũ
dedecus incidatis. Ne igitur id vobis accidat, vt perditorum
hominum rumoribus, tanquam vëtis aduersis iactati, lau-
dis & gloriæ naufragium faciatis, singularem cautionem,
atque diligentiam adhibendam censeo, & perinde atque gu-
bernatores optimi, in maximis tempestatibus, vectorum con-
silia non aspernantur: ita nullo modo conuenit, vobis in pro-
fundo tantis procellis agitato nauigantibus, repudiare con-
silia hominum dignitati vestræ studentium. Audite igitur
viri nobilissimi ea quæ fortasse vos quanuis sitis ingenio ex-
cellenti propter curas rerum maximarum, quibus estis im-
pliciti, haud ita clare potestis intueri. Nec enim dubito fore
modo recta consilia perditorum hominum sermonibus ante-
ponatis, vt eam gloriam consequamini, quam nulla vnquam
vetustas possit obruere. Præclare tu quidẽ inquit Metellus.

DE GLORIA

exordium é rhetorú officina sumpſisti, multis dicēdi lumi-
 nibus illustratum, & ad animos nobilitatis vniuersæ præpa-
 randos satis appositum. Si igitur reliquum orationis cursu
 eadem qua cœpisti felicitate peregeris, homines insanos in
 sanitatem fortasse restitues. Omnia quidem inquam tenta-
 bo, Nec vllum artificium mihi notum prætermittam. Tu ta-
 men si quid me hominem in dicendo pene rudem effugerit
 velim mihi præsto sis. Omnes namque persuadendi rationes
 tibi notas esse oportet, nempe qui non Ciceronem modo, sed
 Quintilianum etiam diligentissime cognoueris. Magnum,
 inquit ille ridens, tibi aduocatum adhibes. Faciam igitur, si te
 opera mea indigere video, vt te consilij tui in me ad hoc mu-
 nus deligendo minime poeniteat. Audi igitur inquam. Sic
 enim instituta oratione fortasse non incommode contexi po-
 terit. Mihi quidem amplissimi viri hoc in primis spectandũ
 videtur omnibus, qui gloriam amant, quam sedem, atque do-
 micilium habeat ipsa laudis elegantia. Nec enim conuenit
 rem adeo illustrem, nullum certum locum, in quo consistat
 habere, sed sine vlla constantia vagari. Credibile autem non
 est, vos cum tanta magnitudine animi præditi sitis, aliquã
 leuem, & in rem laudis vmbra intueri, quæ statim eua-
 nescat, & non potius eam nominis claritatem, quam omnes
 anxi consequentes excipiant. Cum igitur immortalitatis
 amore flagretis, reliquum est, vt laudis ipsius domicilium
 in ea parte constituatis, quæ in vobis immortalis, atque diui-
 na ducenda est. E corpore autem, cum sit e terra concretum
 eaque de causa mortale, & caducum, quid tandem existet

quod fixum, & stabile permanere possit? Si claritatem igitur eximiam, si laudem insignem, si gloriam sempiternam adipisci cupitis, animus ipse natura diuinus & immortalis, est vobis egregie colendus, omnibusque diuinis copiis locupletandus: Nihilque omnino praetermittendum, quod ad excellentem illius speciem & pulchritudinem pertinere videatur. Non enim e gemmis & auro, quo flagitiosos homines, & impuras mulieres saepenumero fulgere conspiciamus, sed e diuino cultu animi laudes omnes existunt: inde omnis summae gloriae splendor, & dignitas elucescit. Animi autem ornamenta, sunt virtutes eximiae, quibus humanae mentes ornatae similitudinem diuinae mentis attingunt, & immortalitatem nominis assequuntur. Contra vero vitia flagitiosa foeditate pulchritudinem animi corrumpunt, & mentis habitum ita deprauant, vt nihil turpius fingi possit. Primum igitur cauendum est omnibus, qui dignitatem suam tueri volunt, ne voluptatum blandicis illecti, caeleste illud animi decus inquinent. Nefariae namque voluptates praeterquam quod sunt futiles, & inanes, cum semel effluerint, ingentem dolorem animis, & diuturnum dedecus impressum reliquunt. Contra vero labores honesti breui contentione perficiunt, vt animus eximia voluptate compleatur, & insigni gloria cumuletur. Vt igitur illustris laborum, atque dolorum patientia animi illustrat: ita laborum fuga omnibus illum ornamentis spoliat. Inde fit vt ne mortem quidem, quae plerisque mor-

DE GLORIA

*talibus horribilis est, & maxime pertimescenda summis
 viris, & cupiditate laudis incensis liceat extimescere. Timor
 enim turpitudine mentis altitudinem deprimit, & illius
 speciem obscurat. Videtis enim quam foedum, & turpe sit
 abiectis armis ex acie fugere, metu trepidare, nihilque ve
 forti & constanti homine dignum est, sed omnia cum humi
 li, & fracta animi demissione suscipere? Hoc certe uobis ac
 cidere posse non arbitror, ut mortem magis tetram, & hor
 ribilem existimetis, quam tanti dedecoris offensionem. Sic
 enim estis nati, sic exemplis domesticis instituti, ut dum ig
 nominiam, & turpitudinem vitetis, mortem facile contem
 natis. Si igitur tuendae dignitatis gratia sunt omnes volup
 tates nefariae repellendae, labores eximij suscipiendi, dolores
 magni subeundi, atque postremo mors etiam appetenda: tanta
 que est ipsius honestatis vis, ut omnes labores leues, atque to
 lerabiles efficiat, & occidentem vitam verae laudis dulcedi
 ne consoletur, quid erit indignius, quam dignitatem ipsam
 sordibus auaritia maculari? quid amentius quam excellentis
 animi statum, pro quo viris magnanimis vita ponenda est,
 & acerbissimi cruciatus etiam perferendi, pecuniae causa
 prolere, & amore diuitiarum terrestrium, & caducarum
 opes caelestes, quae magna ex parte in iustitia consistunt, amit
 tere? Nihil est enim vel ad elegantiam pulchrius, vel ad stu
 dium multitudinis amabilius, vel ad claritatem nominis illu
 strius, quam humanam societatem tueri, propriaeque vilitatis
 in memorem omnium incolumitati prospicere. Haec enim
 sunt illa diuina opera, quae admirationem cunctis adferunt:*

Studia hominum excitant: immortalique laude vigent. Vt autem nihil est iustitia præstabilius, ita nihil iniuria tetrius nihil fœdus, nihil magis omnibus execrandum. Ergo qui pecuniam equitati iuris anteponit, illustrem animi figuram, habitumque corrumpit: & dum legibus, quas recta ratio, atq; diuina sanxit, subdi ignominiosum putat, ipse sese dedecori, & ignominie vilissimo præcio addicit. Animi itaq; splendore deleto, impuritateque suscepta, quæ tandem spes relinquere potest vllius laudis & gloriæ comparandæ, cum ex ornamentis animi laudes omnes orientur? Non adducar igitur ut credam vos aliquid ad famam sordidū, & vestris, rationibus & institutis alienum, pecuniæ causa suscipere. Quauis deinde valde fortunas amplificetis, multi tamen erunt mercatores, qui vos diuitijs longe superent. Vestrum autem est non eas opes appetere quibus obscuro etiam homines affluunt, sed quæ vos in altissimo gradu constituent: neque in illis diuitijs dignitatem ponere, quibus abundantem licet esse turpissimum, sed per quæ omnia veræ dignitatis ornamenta consequamini. Si vero pecuniam vt gloriæ instrumentum amandam existimatis, reputate quam sit absurdum pecuniæ causa dignitate omni orbati, atque gloriam prorsus abicere. Nec vos illorum hominum exemplis vti decet, qui flagitijs indignissimis facta egregia contaminauerunt. Quis enim est iam sine mēte, qui vel Marium, vel Syllam, vel Cæsarem, vel alios simili amētia furentes eo nomine laudet, quop vt magnas opes haberent detrimenta quamplurima cōmuni-
bus rebus inuexerint? Contra vero si quid ab illis sapienter

DE GLORIA

Et fortiter administratū est: siquid opere Et studij in Rēp
contulere, id omnes laudibus efferēdum, atque predicandum
iudicant. Non sunt igitur quidam homines imperiti vestri
dissimiles vllō modo ferendi, qui cum sūmorum hominum
virtutes asequi nequeant, eorum vitia consecantur. Hoc
enim perinde est, atque si quis excellentem formā illuie Et
squalore scēdatam effingere volēs, cum pulchritudinem illā
exprimere non possit, illuie tantum, atq; sordes imite
tur. Nec vos moueat illa descriptio facultatum in rebus pu
blicis ab earum moderatoribus instituta. Non enim fuit mēs
eorum, vt summos honores ad eos qui essent opulentissimi
deferrent. Sed cum intelligerent illos qui summa rerum in
opia premuntur, haud ita facile posse studium Reip. nauare
Et eas artes colere quibus patriæ maximis in rebus vsui esse
possent homines propter necessarij victus indigentia in sūmis
artibus incubētes, nec īmodicis oneribus, fatigādos, nec sum
mis honoribus honestādos esse decreuerūt. Illū autē maxi
mū censum statuerunt, qui satis esset ad vitam honeste
Et moderate degendam. Quod si quis infimæ classis homo
virtutem egregie coleret, Et excellēte eindustria tenebris
emergeret illi certe noluerunt esse aditū ad sūmos honores in
terclusū. Tunc enim optime Reip. consuli putabant, cum vir
tus Et frugalitas inertī nobilitati esset antelata. Nam
quod ad Hispaniæ principes attinet, quos olim dicitis
diuites homines appellatos, haud facile dixerim, magis ne pro
pter abundantiam pecuniæ, an ob illustres animi opes hoc
sibi cognomen peperint. Illud affirmare possum, eorum no

men, qui virtutis opibus minime instructi fuerunt, aut obliuione sepultum esse, aut (quod est longe grauius) sempiterna infamia notatum. Soli igitur omnium prædicatione celebrantur, qui pro religione, & patriæ defensione opes, & facultates neglexere, caputque suum in vitæ discrimen intulere, hostiumque impetum inuicta virtute repressere. Horum enim laudes ad citharam patrio more cani: horum res gestas ornari: his mirificum ab vniuersis studium tribui videmus. Si vos autem laeta, & preciosa supellex, si magnifici apparatus ita delectant, vt in illis decus vitæ constituatis, veniat vobis in mentem quam sit indignum aliunde quam a vobis ipsis dignitatem exquirere. Etenim si vos aliqui propter alium vestrum æqualem honorarent, idque aperte ostenderent, sese nullo numero vos habituros fuisse, nisi vidissent cum illo sociatos, quem obseruantia dignum censerent, id certe splendore vestro indignum putaretis. honoremque aliorum causa vobis oblatum aspernaremini. At quanto est indignius propter infimam seruorum conditionem, aut propter opes fluxas & caducas obseruari? Perficite igitur viri nobilissimi, vt non facultatibus, non familiæ, non generis claritati, sed vobis ipsis, hoc est, animis vestris omni laude cumulatis honores eximij deferantur. Ea enim tantum vestra ducite, & earum facultatum copia gloriamini, quæ nec casus eripit, nec inuidia labefactat, nec ætas vlla consumit. Quæ enim ad imperitæ multitudinis plausum aucupandum referuntur, ita sunt fluxa. & inania, vt intra breue tempus, & exiguum ea omnia leuissimus etiam quisque contemnat, & pro nihilo

habenda putet. Nec eos imitemini, qui corruptis hominum
 studijs se stabilem gloriam assequi posse confidunt, eaque de
 causa alijs eripiunt; quod alijs statim largiantur. Multo enī
 plures erunt iniustitia laesi quam beneficia deumēti. Deinde
 multitudinis odium iustissimis de causis excitatum, est mul-
 to vehementius, quam sit illa gratia paucorum, impurissi-
 ma largitione collecta: & ita fit, ut qui malefici sunt in mul-
 tos, ut esse possint in paucos benefici, fructum laudis exiguum
 & inanem habeāt, sceleris autem offensionem sempiternā.
 Repellite igitur omnia, quæ maculā afferre possunt vestrae
 dignitati, illaque studia colite, quæ sola gloriosa sunt existi-
 manda. Non enim diuitijs abundare, nec tenuiores affligere
 nec in Rep. dominari, sed animi bonis affluere, vniuersis
 charum esse. Reipu. salutarem existimari, est laudabile, glo-
 riosum, & sumis honoribus illustrandum. Est enim honor
 diuinum quoddam premium virtuti, & honestati constitu-
 tum, omne turpitudinis consortium repellens: & ita fit ut
 qui animum flagitio, & turpitudine contaminatum gerunt
 nullo pacto honorem, sed inane fortasse nomen honoris adepti
 in summa ignominia versentur. Ergo cum tāta dignitas
 sit in animo virtutis ornamentis exculto: cum tantum
 laudis ornamentum in fide, iustitia, bonitate consistat: tamē
 erit quisquam, qui suadere audeat vobis hominibus ad decus
 & laudem natis ut tantum decus abiciatis? Vt præclaram
 istam indolem insigni scelere polluat? Vt animi præstatiā
 eximio dedecore maculetis? Non istud genus hominum a ve-
 stra familiaritate repellitis? Non tantam gloriae labem ac-

que perniciem in terras vltimas exterminabitis? Arcete amplissimi viri pestem: foeda cōsilia detestamini: sceleratos homines a contubernio vestro reycite, ne vestro nomini grauem maculam sermonibus impurissimis inurant. Non enī illa domus gloria floret, in quam innumerabilis pecunia congesta est: sed quae multis abstinentiae exemplis abundat. Nec qui opibus & potentia praestant: sed qui sunt virtute & dignitate principes splendide solent, atque magnifice laudari. Nec illi qui propriae vitae consulunt, sed qui eam pro patriae salute dimittunt, in gloria sunt. Non vos autem conturbet inopiae nomen. Si enim fortunas Reip. causa neglexeritis pro fluxis, & interituris opibus aeternis atque diuinis affluetis. Nec mortis ipsius aspectu terreamini. Si enim cum id a vobis patria flagitauerit, hanc breuem, & miseram vitam in summum discrimen adduxeritis, immortalitatem consequemini. Si igitur exarsistis ad gloriae cupiditatem: si vos à primis annis pulchritudo dignitatis allexit: si immortalitatis studio flagratis, excellentem istam industriam in virtutis studio consumite: iustitiam atque pietatem colite: vniuersum genus hominum beneficis vestris obligate. Sic enim eam honestatis amplitudinem consequemini, quam praesētes admirentur: posterī memoria gratissima prosequantur: de cuius laude mortales omnes vna mente, & voce consētiant. Haec tenus quidem me cum illis disseruisse existimate. Libenter autem hoc dicendi genere vsus sum, ut hac quasi declamatione meditatus atque paratus aliquando ad huiusmodi homines ab iniuria dehortandos accedam. Cupio enim eos

quouis artificio ab opinione leuitatis ad verae gloriae ra-
 tionem traducere. Nihil quidem, inquit Metellus erit
 quod non isto tam eleganti orationis instrumento effi-
 ci valeat. Sed unde quaeso tibi tanta dicendi orna-
 menta suppetunt. Hanc enim antehac habui de te
 opinionem, ut existimarem te facile posse tractare ma-
 teriam, in cuius commentatione multum ut soles,
 operae & study consumeres. Ut autem ex tempore
 isto modo diceres, suspicari non poteram. Quod item
 in Augustino nostro mirabar. Quauis enim ni-
 hil sit ullo politius, tamen tam splendidum orationis
 ornatum ab illo sine diligentiore meditatione non ex-
 spectabam. Fortasse inquam ridens, habet hic locus
 aliquam vim diuinam, quae differentium animos in-
 citem: & nos ea quae dicimus, non ingenio nostro, sed
 Musarum spiritu concitati dicimus. Ut autem poetis
 multo felicius fluunt carmina, quae non studio & me-
 ditatione, sed furore diuino proferuntur: ita mirum
 non est nostra non multum multis in locis a poeticis
 dissidentia vberius Musarum quodam afflatu fundi,
 quam diuturna commetatione contexi potuissent. Si
 haec, inquit Aug. loci natura est huc nobis saepius venien-
 dum censeo ut tam incunda Musarum consuetudine
 fruamur: illarumque numine completi his saltem se-
 dibus herbidis & amoenis, inter has, vltimos tam suis frondi-
 bus, quam adiunctis vitibus totum hunc locum opacā-
 res disertis esse possimus. Tibi igitur author sum, ut hac

tanta loci oportunitate admonitus, ea quæ restant alacrius persequare. Faciam inquam: Atque de iustitia quidem nõ est quod amplius in præsentia differam. Cum enim verum decus sit in maxima virtute positum, quæ quidem illustratur magnis in Rempub. meritis: constetque nihil esse iustitia magnificentius, aut hominum vitæ salutaris: quid est magis perspicuum, quam summum, & excellens decus iustitiæ munere contineri. Maxime cum nulla animi, & ingenij indoles egregia a iustitia seiuncta possit aliquam habere dignitatem. Quæ enim iniusta sunt, quanuis sint ad mirabilia, sunt odiosa, & iniusta, perpetuaque flagrant infamia. Quod quidem in animi magnitudine facile cernitur. Recte tu quidem virtutem a temeritate, & audacia distinxisti, cum diceres, non omnem animi alacritatem in fortitudinis rationem cadere, sed eam tantum, quæ rationis imperium sequitur, & pro iustitia, atque communi utilitate pugnat. Qui enim impetu cæco, & inconsiderato concitatus manu cum hoste confligit, eum nullo modo fortem, sed temerarium, & immanem appellari conuenit. Ille igitur tantum vt dixi fortis est, qui rationi parens nullum periculum pro salute communi recusat. Qui autem hoc animo est, egregia laude carere non poterit. Omnes enim mortales admirantur inuictum robur animi nemini cedentis, nulli labori succumbentis, nullis periculis officia relinquentis. Nec verum est inhumanam, & impudentem audaciã constanti

multitudinis opinione laudari. Quis enim homines cædēne
 faria imbutos, sanguinēque perpetuo sitientes eo nomine lau-
 dandos putat, quod aliquod immane facimus intrepide sus-
 scipiant? Contra vero quo maior est in illis ad scelus audacia
 eo magis illos omnes mortales oderunt, & execrantur, ma-
 laque peste dignos existimant. In eo autem quod ais, sumos
 principes iniustissima bella suscipiendō summa quadā glo-
 ria floruisse, parum mihi videris attendere, que sit huius
 verbi sētentia. Gloria enim ut sæpe dictum est, sine singula-
 ri hominum studio & benevolentia ne intelligi quidē potest.
 Nemo enim pestilentiam, & vastitatem, nemo terremotū,
 eluionem, incendium, & reliqua, quæ vi incredibili animos
 hominum perterrent gloriosa vāquam putavit. Ea igitur
 tantum laudari, ea memoriæ mandari, ea immortalī religio-
 ne consecrari cernimus, quæ alta quadam mente, atque sin-
 gulari iustitiæ & pietatis studio geruntur. Vt igitur nec
 naturæ prodigijs nec truculentis belluis gloria tribui potest:
 ita nec hominibus nihil omnino a belluarū immanitate di-
 sta utibus. Quis enim est tam sine mente, qui nomen eorum
 non oderit, quos accepit fuisse generi humano pestilentes?
 Ergo cum gloria magna ex parte in hominū charitate sita
 sit, eos quos omnes existimant luce indignos extitisse, qui
 bus etiam ad inferos perpetuum cruciatum exoptant, dices
 esse gloriam consecutos? Fuerint illi potentes, & admiran-
 di: horrificum bellum multis intulerint: innumerabiles na-
 tiones Martis vi perculerint, atque subegerint. gloria certe
 ne tum quidem cum se florentes, atque beatos existimabāt

affici potuerunt: & nunc mortui omnibus impuri, detestabiles, & execrandi videntur. Quod si leuissimus quisque eos admiratione percussus extollat, non diu tamen in ea opinione permanebit. Illā enim breui tempore ratio, atque mediocris animaduersiopenitus euellet. Hic locus postulat, ut ordine tuo omisso nunc potissimum orationem illam refuteamus, qua asseuerabas, eos qui in singulari certamine fureriter in toto parem suum obruncant, in signi gloria cumulari. Eos enim ne minimam quidem gloriae partem attingere contendam. Non enim fortes, sed furiosi: non honesti, sed impuri: non illustres, & ampli: sed humiles & obscuri sunt existimandi. Grauiter tu quidem, & merito genus illud certaminis ut omnibus institutis, diuinis, & humanis infestum insectatus es. Quid enim habet turbulentum illud dissidiū insana in laceffendo contumelia, funestus ille teterrimae contentionis exitus, quod non sit & omni scelere imbutum, & turpitudine in signi contaminatum. Eos tamen ais in summa gloria versari. Quomodo tandem? Aut qualis est ista gloria? Concurfus vndique fit leuissimorum hominum, ut viuos illos Martios inter se acriter, & animose sine vlla graui causa certantes spectent. Tribuitur magna laus illis, qui vel hominem sanctissimo sibi religionis fœdere sociatum iugulant: vel mortiferam plagam ut amentissime multitudini satisfaciant interrito vultu excipiunt. Sed velim mihi dicas cum olim gladiatores inspectante populo Romano depugnabant, num existimes eos qui simili audacia paribus suis vitā eripiebant, simili laudis genere caruisse. Imo quo plures,

DE GLORIA

Et clariores spectatores habebat, eo maiore plausum excitabat. Quid autem mirum est, hominum genus abiectissimum propter inanem virtutis imaginem eam laudem obtinuisse, quae bestijs etiam dari solebat. Laudabatur enim ferae truces, et immanes, quae multos homines in circo laniabant. Hac etiam aetate in Hispania praesertim, cum in ludis publicis undique spicula in tauros intorquetur, illi qui magnam hominum stragem edunt egregij tauri, atque non vulgari pretio digni reputantur. Sic igitur homines isti nobiles qui amentia precipites in exitum ruunt, ab imperita multitudine laudem assequuntur, sed eam laudem, quae sit illis cum impurissimis gladiatoribus, cum leonibus, cum pantheris, atque postremo cum tauris etiam communis. Num quispiam asseruit, aut feras illas, aut homines efferatos, quorum ludus erat humanum sanguinem fundere, in gloria fuisse? Mini me quidem. Cur ita tandem? Quia gloria nullo modo consistit in leui, atque repetita multitudinis approbatione, quae momento temporis euanescit. Vt igitur apud Romanos non Mirmiliones, non Retiarum, non Thraces, non Hoplomachi, non denique totum hoc operarum genus, est disciplina lanistarum impurissimum, et inquinatissimum, quamuis audax esset in gloria uixit, sed imperatores, et optimates uirtute grauitate, et consilio patriam conseruantes: Ita nunc non inhumanum, ferum, barbarum facinus obeuntes in gloria uigent sed uiri constantes et graues aplissimae uirtutis opibus Christianam Respublicam fulcietes. Nemo enim non uidet istorum turpitudinem, qui vitam uenalem habet: Qui sui, aut aduersarum caede amentissimae multitudinis spectaculum praebet: Qui sunt furoris ipsius incipia, qui leuissimis de causis gla

diatorio generi mortis addicuntur. Videte igitur quod ge-
 nus laudis. Vita emēdū putent homines amētissimi. Id nēpe
 quod īpuris gladiatoribus, & bestijs ī manibus cōcedi potest.
 Deīde quā cito memoria facinoris illius extingatur. postre-
 mo quāta sceleris infamia deformatū sit. Qui enī in cer-
 tamine spiritū effūdunt, statī veniūt in obliuionē: & ita ex-
 cedūt ē vita ut ne pōpae quidē aut funeris & sepultura hono-
 rē quē vulgus hominū plurimi facit, obtineāt. victores autē
 quis post triduū in magnis viris habēdos putat? Nemo certe
 Quin potius illos ōnes vt pestiferū omen detestātur. Quē
 admodū igitur olim gladiatores quāuis victores a circo dis-
 cederent, & pīcti veherētur in rheda eximio quodā plausu
 celebrati, nemo non infames, & detestabiles existimabat:
 Ita isti quos similis in conditione dissimili morū feritas, at
 que barbaria delectat, quāuis illo tēpore exiguō in quo maior
 est leuitati & amētia, quā rationi, & iudicio locus a leuissi-
 ma illa turba aliquod genus laudis assequātur. Brevi tamē
 omniū opinione in turpissimorū hominū numero reponūtur
 Nec enī esse potest in scelere diuturna multitudinis approba-
 tio. Ergo cū gloria posita sit in cōstāti p̄dicatione hominū
 ingētia facta mirātū, & eximū ornamentū dignitatis
 insigni amore cōplectētū, illā tam inanē laudē tā temera-
 riā, tam repentinā, tā subito ex cōni memoria discedēt
 atque postremo tanta sceleris īmanissimi cōtagione macula-
 tā gloriā appellabis? Nullo modo mihi crede potest gloria in
 tam tetro & impio, tā ōnibus testato, tā cunctis hominibus
 inuiso facinore consistendi locum habere. Qui sunt igitur
 illi quorum virtutem omnes summi, infimi, mediocres

DE GLORIA

admirantur: quorum magnificam speciem intuentes studio incenduntur: Qui non viui modo, sed multo etiam magis post mortem in ore omnium sunt? Illi nempe qui insignem patriæ charitatem incredibili robore, atque virtute communiunt: qui humana omnia quantumuis horribilia veri decoris tuendi causa despiciunt: qui vitam cum opus ita fuerit patriæ reddere minime recusant. Mirum enim est ut afficiatur omnes quoties audiunt aliquod facinus clarum, & memorabile pro salute omnium cum magno vitæ periculo susceptum. Tanta est enim huius virtutis admiratio, ut eos etiam qui multis ante seculis patriæ suum sanguinem largiti sunt amare compellamur. Codrus itaque hominum commemoratione viget, qui sese in medios hostes immisit, ut morte sua patriam conseruaret. Clarissimam Leonidis mortem pro salute Græciæ oppetitam miris laudibus exornant. Decij sese pro patriâ deuouentes legentium animos sibi virtutis admiratione deuinciunt. Huius generis exempla vel innumerabilia proferri possunt, quibus intelligamus non audaciæ, sed virtuti laudem immortalem tribui, Neque patriam importuna cupiditate vexantes, sed eam cum vitæ etiam periculo conseruantes omnium sermone celebrari: Neque illis qui omnia domandi libidine pervertere, sed qui e suorum ceruicibus hostium impetum insigni virtute depulere, diuinos honores haberi. Sed minime necesse est nobis hoc in loco diutius immorari, ad alia præsertim festinantibus. Restat ut aliquid etiam de temperantiæ laude dicamus. Est enim in hac virtute totius honestatis decus, & lumen constitutum. Regit enī

Et continet omnes affectiones, vnde appellatur temperantia quod insit in illa animorum temperatio quaedam, Et admirabilis ex vario Et repugnante affectionum genere concensus. Graeci appellant σωφροσύνην, quasi σωζονσα φρόνησιν. Conseruat enim maxime prudentiam, Et considerata iudicia rationis salutaris praesidio confirmat. Parū enim iuuat recte sentire, si statim nos libidinis immanitas à recta sententia depellat. Hoc igitur efficit temperantia, vt ratio imperium facillime teneat: atque pro dignitate regium munus administret. Refrenat enim libidinem: voluptatē nefariam repellit: infinitis cupiditatibus obsistit: Et omnes denique motus animi temerarios, atque turbulentos coercet, Et comprimit. Ex quo efficitur prudentiam, atque iustitiam modestiae munere contineri. Tūc enim demum vel vera ceruere, vel recta, atque simplicia consecrari possumus, cum omnis libido comprimitur. ^{am} ~~Fit~~ vero illa magni animi indoles ad res altas, Et arduas aspirans, si modestia vacat, virtutis nomē habere nō potest, sed extremi furoris Et amētiae. Qui enim ita elato animo sunt, vt modum non teneant, a rationis imperio deficiunt, Et impetu caeco ruunt, omnia quocumque se conferunt euertentes. Cum autem praecipuum munus huius virtutis sit, in omni officio modum Et ordinē conseruare, Et id quod in qualibet re maxime deceat amplecti, necessario complexa est omnē pulchritudinis excellentiam. Vt enim qui temeritate Et amētia ducuntur, aut alicui proterue nocent, aut molliter Et effeminate se gerunt, dedecus insigne concipiunt: ita qui animo recte constituti

DE GLORIA

sapientiã & equitatẽ colunt, & humana cuncta despiciunt omnia honestatis lege metientes, omnibus simul dignitatis opibus excellunt. Ergo cum hæc virtus õne dignitatis ornamentum in se cõtineat: & virtus ex se necessario gloriã generet relinquitur õnem gloriã in tẽperantia consistere. In ordine enim vitæ & cõtãtia sita est honestas õnis, & in confusione turpitude. Quid enĩ quæso Achillis iracundia, aut Aiacis furore turpius? Quorum alter luctu atq; lachrymis quãtum sibi ipse displiceret, ostẽdit: alter dedecus impotẽtia animi cõceptũ morte delere cõstituit. Quod si homines laudis avidi propter intẽperãtiæ recordationẽ se ipsi oderunt, quod tãdẽ de illis populi vniuersi iudicium fore suspicamur? Fieri ne potest vt multitudo sit in quẽquã natura clemẽtior, quã est quisquã in se ipsum? Aut vt cernat aliquis acutius sua flagitia, quã vulgus ad alienũ dedecus animo notãdum semper intẽtum? Quod autẽ ad Annibalẽ attinet, si talis eius natura fuit, qualis a Silio describitur, ecquẽ existimas, qui tãtã illius immanitatẽ non exhorruerit, atq; detestatus sit? Cum igitur odio hominũ flagrarit, ad gloriã peruenire non potuit. Non est ita inquis. Imo præcipiti & effrenata mẽte eã gloriã est adeptus quã animi moderatione atq; tẽperãtia nunquã assequi potuisset. Pergis ne tu gloriã in hominum metu atque cõsternatione ponere, quæ tota est in animi dignitate atq; beneficẽtia collocãda? Fuit ille quidẽ stupẽdus, fateor: sed ita vt horrida & infesta pestinõ vt vir egregiæ dignitatis laudibus abundãs. Quod etiã in Alcibiade perspicipote est, qui cum egregiã indolẽ in tẽperãtia contaminarit,

ignominia seipiternæ maculis est aspersus. Idē de Pausania, cuius etiā mentionē intulisti, & reliquis eodem morbo oppres-
sis asserendum est. Nam quod ad Alexādrū attinet, quātū illius dignitati intēperatiæ dedecus offecerit, explicari non
potest. Quāuis enim magnum nomē animi præstātis altitu-
dine, & multis cōtinētiæ exemplis adeptus fuerit, postquā se
se immēsa luxuria, impiaq; multorum cæde cōmaculauit,
extremā ignominia subiuit. Factum enim est, vt illius no-
mē paulo ante hostibus etiā charū, esset repēte amicis prope
ōnibus inuisum. In vniuersum autem, quos dixisti gloria
magnitudine insolētes & furiosos extitisse, y nunquā vllum
veræ laudis gustum habuere, Neq; solida gloria, sed iactati-
one, & leuitate a mētis statu deiecti sunt. Nō enī erāt vir-
tute vera, e qua gloria ōnis emanat, stabiliti. Et ideo nec vē-
tosā populi celebritatem, nec honores eximios ferre atq; susti-
nere vllō modo potuerunt. Perīde enim atq; varua cymba
navis onerariæ velis & armis instructa vētum sustinere nō
potest, sed leuissimo flatu iactata deprimatur: Ita isti cum
virtutis āplitudine & grauitate careāt, honoribus eximis
tāquā vētis vehemētibus obruūtur. Videte autē quā gra-
uiter Plato ōnē vitæ dignitatē in animi moderatione ponat
Sic enim ait in quarto libro de legibus. Deus quidē o viri, vt
ex ātiquorum scriptis accepimus, omnium rerum initium,
extremum, & medium numine suo complectens, ita recta
per omnia pertinet, vt orbem natura conficiat. Illum
autem sequitur iustitia, in eos qui a diuina lege deficiunt
seuere vindicans. Porro autem qui vitæ beatæ compos

DE GLORIA

futurus est, iusticiam amplexus humili ornatu subsequitur.
 Qui vero ductus insolentia, vel opibus, vel honoribus, vel for-
 ma corporis elatus, tum iuuenta & amentia præceps arden-
 tique impetu animi concitatus cum tanta contumelia ut sta-
 tuat nullius se principis aut moderatoris ope indigere, sed
 esse potius ad alios regendos instructum, is a Deo deseritur
 Desertus autem & alios iisdem opinionibus inflatos sibi soci-
 os adiungens, exultat, omnia perturbans. Et primum quidē
 apud multitudinem in viris magnis habetur, sed breui dig-
 nas pœnas iustitiæ pendens se ipsum, domum, vniuersamque
 patriam funditus euertit. Verba Platonis expressi, quibus
 vir ille summus omnem gloriæ rationem in iustitiæ cultu,
 & in humilitate collocandam putat. Illius enim tantum
 firmas, & stabiles opes esse dicit, qui deum omnia providen-
 tem, atque moderantem intuetur, sibi que nihil assumens
 omnia beatæ vitæ præsidia in ope cœlesti, diuinæque virtutis
 imitatione constituit. Superbi vero, & insolentes, suisque
 opibus nimium præsidentes, cum in deum non respiciant &
 ita diuinæ mentis lumine careant, in tenebris ruunt, omnia
 temere commiscentes atque perturbantes. Breui itaque fla-
 tu inanissimi rumoris elati cum insigni patriæ calamitate
 in sempiternum dedecus incurrunt. Vnde colligit idem Pla-
 to esse Deum supplici animo venerandum, & omni studio
 sequendum, omnibus qui laudem, & dignitatem charam ha-
 bent, Neque aliam esse censet ad vitæ splendorem viam, quã
 que diuinæ virtutis similitudine, & animi moderatione
 continetur. Sic enim ait eodem in loco. Quod nam erit igi

tur officium deo gratum, & cum illius natura congruens
Vnum certe vna priscorum hominum sententia contentum
Aiunt enim simili simile, quod quidē est ratione dimēsum,
gaudere. Quæ enim modum non habent, neque secum inter
se, neque cum ijs quæ certa ratione & modo definita sunt
vlllo pacto conuenient. Deus autem nobis modus atque men-
sura est multo quidem certior pecunia, & multo exactior
quam mens humana. Is igitur qui in dei amicitiam ventu-
rus est, oportet, vt quam maxime possit ad illius similitudi-
nem accedat. Hac autem ratione efficitur modestum esse
Deo carum. Est enim illi similis. Intemperans vero dissimi-
lis, & ab illo dissidens, & iniustus. Hæc Plato. Quibus ni-
hil potuit dici præclarius. Primum enim similitudine sup̄a
& magnitudinibus communi dimensione carentibus, asserit
incontinentes, proteruos, atque petulantes, neque bonis, neque
sui similibus vlla ratione coniungi posse. Cum enim eorum
infinita cupiditas nequeat vlllo modo terminari, & idem
omnes ardentissime cupiant, multo maior existit inter illos
contentio, quam inter bonos & improbos excitari plerumq;
solet. Tum illud quam sapiēter dictum? Non pecuniam, quæ
multicommunem rerum omnium mensuram esse statuerunt
non mentem humanam, qua quidam omnia moderanda pu-
tant, sed Deum ipsum esse modum, rationem, & regulam
qua sint omnia vitæ officia dirigenda. Ita autem fit, vt illi
moderati sint, qui sese ad dei voluntatem, tanquam ad exa-
ctissimam vitæ legem, & normam accommodant. Qui
cum Dei similes sint (necesse enim est vt sit illis eximia

DE GLORIA

cum Deo similitudo, qui sua omnia diuina lege & ratione metiuntur) Dei sibi amorem conciliant, & illius opibus illustratur. Vt igitur omnes impuri, & intemperantes, cum deum a quo valde dissident infensum habeant, & honestis hominibus odiosi sint, & flagitiosis etiam vehementer inuisi luce omni dignitatis orbatu concidunt: Ita mites, atque mansueti tranquille omnia, atque moderate gerentes, cum in deum respiciant diuino quodam lumine collucet, & bonis chari sunt & improbis admirandi: atque ita tandem diuino & humano iudicio immortalam claritatem assequuntur. Ex quo efficitur omne gloriae lumen esse in temperantia positum. Non igitur impotentes, & iracundi: non superbi & insolentes: omniaque furore, & inaudita libidine perturbantes gloria florent, sed qui iracundiam cohibent, libidinem refranant, animum temperant, & quanto magis excellunt opibus, tanto se submissius gerunt, & ordinem, atque modum in omni officio conseruant. Hi constantes & graues homines, hi viri magni, atque plane Dei similes habentur, & omnium tandem consentiente laude celebrantur. Ergo ut iam huic parti finem imponamus, si illi tantum quos neque amentia vexat, neque nefaria habendi cupiditas inquinat, neque formido concutit, neque vis libidinis inflammat, in gloria sunt: sed qui sapientia florent, & omnem curam, & cogitationem in publica salute desigunt, animoque magno sunt, & inuicti, quem quidem lege diuina moderatur, relinquitur plane omnia egregiae cuiusdam laudis ornamenta esse necessario cum virtutum maximarum studio sociata.)

¶ V ARTI LIBRI FINIS ¶

VNCTANDEM RELI
 quum est, ut videamus, quam vim
 habeant argumenta illa, quibus con
 tendis gloriae studiū Christianis in
 stitutis aduersari. Quāquam ea
 quae haecenus adducta sunt, satis
 superque puto ad illa diluenda. Si
 enim constat nullā esse in temeritate, & amentia ad gloriae
 munitā viam, si laus omnis in eximia virtutis elegātia con
 sistit, & omne studiū Christiani hominis excellēti virtuti di
 candum est, quid clarius esse potest, quā gloriae cupiditatem
 esse cum Christiana disciplina valde coniunctā? Qui fieri
 enim potest, ut quisquā singulari studio virtutē colat, vir
 tutis autē ipsius decus, & ornamentū despiciat? Quod qui
 dem si diuini homines indignū virtutis praestātia putassēt
 nūquā splendore illius inuitādos existimarēt eos quos omni
 virtute instructos, & ornatos volebāt. Audi enim quibus
 verbis magnus ille Moses populū in amorē pietatis allecēt
 et inuitet. Sic enī ait. Hae est vestra sapiētia, & intelligētia
 in gētū luce, & celebritate cōstituta, ut audiētes vniuersi
 huius diuinæ legis instituta, dicāt. En populus sapiens, & in
 telligēs, gens magna. Vides ne quali oratione vir ille sūmus
 ostēdat gloriae esse diligendā? Nō mediocrē enim vim in eo
 argumēto sitā putat ad populū amore pietatis inflāmadum
 quod ipsa sit apud omnes miris laudibus efferēda. Idem
 que statim subiungit. Nō est vlla natio tā illustris & ampla
 ut deos praesentes habeat, sicut nos habemus dominum

Deum nostrum presentem, & nobis in votis, & precibus
 occurrentem. His verbis Moses non modo gloriam exornat
 sed illius fontem aperit. Deo enim carum esse illius mente
 gubernari, caelesti praesidio communiri, est maxime lauda-
 bile, & gloriosum, & omnium sermone celebrandum. Mul-
 ta ex huius sanctissimi viri scriptis proferre possem, quibus
 clare videretis quantum semper omnes verae gloriae stimu-
 lis ad studium virtutis incenderit. Sed ad diuini vatis atque
 clarissimi regis carmina festinet oratio. Dauid igitur, ut
 alios inter illius & Mosi tempora interiectos omittam, qua-
 to studio gloriam tuetur? Quanta animi contentione dede-
 cus repellit? Quam indigne patitur eorum inuidiam, &
 immanitatem, qui laudes ipsius obscurare nituntur? Quo-
 usque tandem, inquit, o viri gloriam meam deformatis? &
 alibi, Domine, inquit, si feci istud, (intelligebat autem falsum
 sibi crimen illatum) si manus meas scelere maculaui: Si do-
 mesticis meis aliquid mali machinatus sum: & non potius
 ita me gessi, ut inimicos etiam meos a debita peste seducerem:
 hostis me persequatur, atque petat animam meam: Compre-
 hendat, atque proterat vitam meam. Grauis sane impreca-
 tio. Nihil enim videbatur fieri posse calamitosius, quam in
 hostium manus incidere, & sanguine suo crudelitatem illo-
 rum satiare, nisi id vltimo loco addidisset, quod omni dirita-
 te retrius existimabat. Adiungit enim, gloriam meam in-
 fringat, & abiciat. Haec oratio videtur ne tibi hominis lau-
 dem contemnentis? an eam potius omnibus vitae commodis
 longe praefertis? Iam vero cum excitatur ad diuinæ mai-
 e

statis amplitudinem auguste atque sancte venerandā: cum illius erga se beneficia infinita commemorat, quid illo tam grandi carmine celebrat magnificentius, quam gloriam sibi à deo tributam? Pugnas itaque suas, victorias, atque triumphos extollit: omnia summae laudis ornamenta, quae fuit diuina benignitate consequutus, oratione complectitur, Neque tantum potentia aut imperij finibus, quantum claritate nominis incenditur ad dei laudes caelesti quadam harmonia concinendas. Illius autem vltima verba, quae dixit cum iam mors appropinquaret, nonne aperte declarant quantum illi nominis amplissimi studium extiterit? Nam neque nomen suum neque parentis reticuit: & cum maiestatem suam esset oratione complexus, musicum illud artificium quo tantum diuinae mentis viribus excitatus excelluit, nullo modo silentio preteriuuit, Huius sapientissimi viri sapientissimus filius Solomon quae praemia proponit iuuentuti? Quibus muneribus adolescentes ad sapientiae studium in principio operis inuitat? Non alijs certe, quam regiae dignitatis insignibus, quibus excoluntur omnes animi, qui diuinae legi parent. Ait etiam in eodem libro iustitiae memoriam esse iucundā atque sempiternam: impiorum autem nomen quasi putredine exesum, atque confectum euanescere: claramque famam esse omnibus opibus, & facultatibus anteponendam. Alibi vero cum rerum humanarum imbecilitatem, huiusque miserae vitae sollicitudines, & angores esset elegantissime persecutus, omniaque tandem humana, vt leuia & inania contēneret, vnam gloriam excipit, & quasi mente incitatus ex-

DE GLORIA

clamat, illius suauitatem vnguentis suauissimis, & odori-
 bus esse præferendam. Multa possem ex huius summi regis
 scriptis memoriter pronunciare, quibus ea confirmetur opi-
 nio, gloriam nempe esse pijs hominibus expetendam. Sed par
 est vt rationibus etiam pugnemus. Atque primum illud
 afferamus, obscuritatem ignobilitatem, ignominiam, & de-
 decus esse diuinæ vindictæ supplicium consceleratis homini-
 bus irrogatum. Legimus enim eorum nomen qui diuinam
 religionem impie, atque nefarie violauerunt, fuisse ex homi-
 num memoria penitus euulsam. Apud Mosem vero Deus
 ipse prædicit impijs fore, nisi resipiscant, vt eorum nomen
 obliuione sempiterna conteratur. Alibi autem, id que multis
 in locis, minuitur infamiã omnibus, qui legem neglexerint
 atque sacra polluerint. Ieremias autem ita sub Dei persona
 in Iudeos iuehitur. Euellam, inquit, vos, & ciuitatem istã
 excindam: tradamque vos grauissimis ignominie maculis
 iniustos hominum memoriae sempiternæ. Ex his, & alijs lo-
 cis infinitis quos causa breuitatis omitto apertum atque per-
 spicuum est, ignominia esse supplicium, hominum impietati
 & sceleri diuino numine constitutum. Quare minime mi-
 randum est, viros interdum sanctissimos infamia quodam
 modo frangi atque debilitari: & qui contra omnia fortunæ
 tormenta egregie muniti sunt, ignominie tempestate sæpe
 conuelli. Quod in Iobo, Dauide, Neemia, & alijs viris san-
 ctissimis, & fortissimis cerni potest, qui cum reliqua omnia
 inuicta virtute sustinerent, indigne ferebant ignominiam.
 Quod si tantum malum est in sepulti nominis obliuione, in

dedecore, & infamia, vt in ea saepenumero videatur vltio diuina consistere, consequens est, vt laus, & gloria sit in diuinis muneribus habenda. Et si viri pietate praestantes non sine causa interdum vituperatione, & conuicio perturbantur, par est vt laude & praedicatione delectentur. Quod autem gloria sit diuinum beneficium Moses imprimis ostendit. Hoc enim Israel denunciat: Futurum nepe, si diuinis institutis obedierit, vt sit a Deo locatus in summa gloria, & cunctis gentibus honore aeternus. De Iesu vero illius suscessore scriptum est, Dei munere fuisse nomen illius per omnes terras cum summa omnium admiratione peruagatum. Apud Samuelem inquit Deus. eum qui me coluerit honestabo: qui autem me contempserunt erunt contempti. Non igitur immerito David multis in locis asserit, illam omnem gloriam qua mirifice redundabat, esse diuinae beneficentiae reuerentiam. Illi itaque perennem gloriae fonte carmine perpetuo celebrat. Illi summum auctorem decoris, & dignitatis intuetur: in illius cultu claritatem omnem positam esse docet. Ex quo apparet gloriam esse coeleste quoddam munus apud animos pios collocatum: Ergo cum nominis atque famae celebritas sit in diuinis bonis numeranda sapientem appellabis eum qui illam aspernatur? qui lucem ipsam fugit? qui beneficium diuinum repudiat? Christus, inquit, praecipit vt a gloria tanquam a re pestilente atque perniciose fugiamus. Quasi vero Moses, David, & reliqui, quorum testimonij usus sumus, non ea quae protulere spiritu illius afflati protulerint. Erat enim iam illis temporibus Christianum eorum animis inclusum. Sed de illis institutis postea videbimus. Nunc vero libenter ex te audierim, num Christus a caelis in terras

DE GLORIA

delapsus est, ut naturam, quam ipse finxit euerteret. Imo vero ut eam iacentem erigeret, atque caelesti praesidio confirmaret. Gloriae autem appetitum esse in animi natura insitum abunde demonstratum est. Necessse est igitur ut animus tunc ardentius laudem appetat, cum fuerit morbis, qui illum impediunt omnino liberatus. Tunc enim incorruptus, atque sui similis permanens, vim atque naturam suam clarius ostendet. Ergo cum Christus omnes morbos quibus erat oppressum genus hominum a suis omnino depulerit, consequens est, ut illi qui Christi ope ex illis malis, quae naturam humanam deprimebant, emerfere, ad veram gloriam aspirarent, atque tanto ardentius gloriam expetant, quam reliqui mortales quanto maior ardor honestatis in illis existit. Deinde quid impudentia tetrius? Quid hominum vitae perniciosius? Quid christianae religionis castitati magis infestum. Nequam enim hominem, & improbum poteris aliquando fortasse ignominiae metu a flagitio reuocare. At qui pudorem omnem amisit, nihil sibi reliquum fecit, ad effrenatam libidinem aliqua ex parte cohibendam. Quo circa non immerito viri sanctissimi hoc impudentiae nomine omnem morum immanitatem complectuntur. Quale est illud Isaiae Scelus instar Sodome praese tulerunt, nec occultauerunt. Item illud Ieremiae. Frontem perfricuiisti, meretricis impudentiam suscepisti. Quod si nihil existimatur apud nos impurius in uerecundae frontis audacia, nihil erit moribus, & institutis Christianis aptius, quam pudor & uerecundia. Pudor autem nihil aliud est, quam vehemens motus animi dedecus fugiens

eis laudemque maxime consequentis. Ex quo efficitur, christiani hominis esse, decus & laudem intueri. Præterea cum hominibus christianis omnis opera in excimio virtutis cultu ponenda sit, qui possunt id negligere, cuius ope vident omnem contentionem in virtutis studio susceptam facillime sustineri? Quantam enim vim habeat laudis suauitas ad pericula negligenda, voluptates nefarias repellendas, labores ingētes subeundos, satis fuit antea demonstratum. Id autem impulit Paulum diuinum hominem, vt tam sæpe eos, quos ad virtutis altitudinem instruit, laudis suauitate deliniret. Romanorum enim pietati atque religioni gratulans inquit, eorum famam iam fines orbis terrarum peragrassse. Ad Philippenses vero scribens eos ait instar syderum lumen suum longe lateque diffundere. Corinthios autem sanctissima templa, atque delubra diuini spiritus appellat. Omnes denique ad quos scribit, laudibus inuitat ad pietatis certamē alacrius inuendum Petrus item quam magnifice exornat eos, quos ad summum gradum virtutis adhortatur. Vos, inquit, estis genus electum, regium, sacrosanctum, & ab omni terræ contagione secretum & liberum. Sed quid horum cælestium hominum testimonijs vtimur, cum ipsum cæli dominum authorem habeamus? Discipulos enim suos coram laudans, eos mundi lucem appellat: & vt ciuitas in edito loco, & excelso sita occultari nequit: Ita illorum excellentem virtutem cæleri & occultari non posse confirmat. His igitur laudibus eos vehementius allicit ad omnes tempestates, atque procellas inuictō animo subeundas. Ergo si tantum virtutis instru-

DE GLORIA

mentum est in laudis suauitate positum, ut ea sibi viri cele-
 sti quadam atque diuina virtute præditi, utendū esse duxe-
 rint ad animos hominum amore pietatis vehementius incitā-
 dos: si Christus ipse suorum mētes ad summum virtutis stu-
 diū magnificentia laudis inflammat, possumus ne dubitare
 quin laus egregia sit diuinum quoddam imbecillitatis huma-
 næ subsidium, ad omnes labores animo maximo perferen-
 dos valde necessarium? Iam illud quæritur est? Omne videli-
 cet christianorum studium, omnem operam, industriam, cu-
 ram, cogitationem, omnem denique mentem esse ad cōmu-
 nem salutem generis humani conferendam. Quid autē ma-
 gis homines inuet, quam egregia fama & celebritas, & ampli-
 tudo, haud quaquam reperies. Est quidem liberalitas, & be-
 neficentia satis vrilis, sed ea vrilitas ad multos permanere
 non potest. Vnius viri iustitia, vnius ciuitatis opes contineri
 fortasse aliquando poterunt, quæ tamen illo extincto corru-
 ent. Sic etiam fortitudo cuius vnius ciuibas tantum suis erit
 aliquo tempore salutaris, non tamen alijs nec suis quidem sæ-
 per. hoc etiam modo sapientiæ, continentie, aliarumque vir-
 tutum omnium fructus est angustiis finibus, & exiguo vi &
 spatio circumscriptus. At fama iustitiæ, fortitudinis, liberali-
 tatis & continentie, & omnium denique virtutum nō pau-
 cis sed omnibus, non modo suis, sed etiam exteris, non vna tan-
 tum ætate, sed in multa secula, atque prope infinita consulit.
 Nec enim tantum valet ad præsentem amplam dignitatis spe-
 cie commouendos: sed ad omnem posteritatem exemplo vir-
 tutis in laudem. An tu credis fieri potuisse in tanta

scelerum omnium colluione, crescete, subinde luxuria, vitiorum
 que multitudine mentes humanas obruente, ut aliquod virtu-
 tis & industriae vestigium in hominum vita resideret, nisi quo-
 rundam animi virtutis egregiam monimentis excitati sese ad vir-
 tutis studium applicuissent? Laus, laus inquam, & gloria ho-
 minum dignitate florentium omnium praedicatione celebrata, &
 monimentis annalium consecrata laeguentes animos exuscitat,
 & amore dignitatis incedit, atque facit tandem, ut omnia hu-
 mana quantumuis aspera & difficilia contemnunt, & honesta-
 tem in maximis laboribus, & periculis acris studio consecuntur.
 Ea autem de causa sancti scriptores, non modo nobis sanctorum
 hominum expressas imagines reliquerunt, sed etiam nos ad eos
 intuendos et imitandos omnibus modis adhortati sunt. Illos itaque
 qui pietatem vnice coluere diuinis titulis, & ornamentis illu-
 strant: Nos autem acerrimis interdum verbis insectantur,
 quod vitae nostrae consilia excellentium hominum cogitatio-
 ne minime conformemus. Quod certe non fecissent, nisi pla-
 ne iudicasset nihil ad vitia ex animis extirpanda, virtutes
 que serendas, hominumque vitam honestatis opibus excolen-
 dam vtilius inueniri posse, quam clarorum hominum maxime cla-
 ram, & nobilitatam virtutem. Etenim ut nulla maior pestis atque
 pernicies rebus humanis inferri potest, ea quae nascitur ex ali-
 quo inauditi sceleris exemplo: ita nihil est ad homines in offi-
 cio continendos vtilius, nihil ad communis vitae cultum salu-
 tarius, quam virtutis eximia monimentum. Quod si praestantium
 hominum memoria isdem regionibus, quibus vitae spa-
 cium circumscriptum est, terminata fuisset: eorumque res gestas

DE GLORIA

idem tumultus qui eorum corpora contegit, obruisset, quem tandem fructum ab illis caperemus? Nunc vero dici non potest quam nos iuuet illorum gloria æternis monumentis celebrata. Cum igitur constet tantum fructum afferre hominibus nominis claritatem, ut sine illa parum sit utilitatis in virtute: Christianique hominis officium sit, vitam etiam se opus ita fuerit, pro omnium salute profundere, quid minus Christiano conuenit quàm gloriam repudiare? Equidẽ eũ qui gloria omnibus modis aspernatur, atque respuit, non impudẽ modo atque nature cõmuni ignarũ, ut quidã homines sapiẽtes: nec angusti atque parui animi ut plerique: sed etiam inhumanũ atque ferũ appellabo. Tu cũ officium tuũ sit omnium utilitati consulere: ijs que legibus astrictus sis, ut quantum possis vniuersum genus humanum tueri debeas, id negligas atque despicias, quo nihil potest hominum vitæ salutaris inueniri? Si te non pulchritudo laudis allicit, utilitas certe communis te ad eam amandam incitare debuisset. Nunc vero cum nobilitatẽ omnino respuis, aut non intelligis quantum fructum rebus humanis afferat hominum præstantium fama, aut intelligis quidem, sed id ad te pertinere non putas. Si non intelligis, fatuus & amens: si cum intelligas, id minime curandum putas, inhumanus & ferus es existimãdus. Quãtum enim in te est, non modo dignitatis tuæ lumen, sed hominum salutẽ repudias. Illud postremo tantum est, ut nemo possit sine graui crimine laudem abijcere. Summum enim & extremum omnium honorum, quo sunt omnia studia, officia, consilia vitæ referenda: ad quod omnes curæ, cogitationes

tiones, & omnes denique rationes honoris, laudis, & digni-
 tatis dirigendæ sunt, est ille sūmus ōnium rerū sator, atq;
 moderator, a quo animū hausimus, & tantis, tāq; diuinis
 beneficijs affecti sumus. Si igitur ingrati animi crimen &
 scelus exhorremus: si beatæ vitæ compotes fieri ardēter op-
 tamus nihil tanta cura, & studio moliri debemus, quam ut
 Dei nomē ample, magnificeque apud omnes nationes illustre-
 tur. Quid autem magis Dei gloriam illustret, quā christia-
 ni hominis dignitas, non facile reperies. Ialem enim gentes
 a nostris institutis abhorrentes opinionem de Christi numine
 concipiunt, quales sunt ij mores, quibus christianam, numini
 que diuino consecratam nationem præditam esse cōspiciūt.
 Inde fit, ut nihil magis dedecoret apud homines summi dei
 nomen, quā turpitudinis infamia a christianis impie conce-
 pta. Ut igitur christianorum flagitia quodammodo in dei
 contumeliam redundant: Ita nihil clarius illius bonitatem
 in omnium conspectu constituit, quam christianani hominis
 decus excellēs. Multo enim clarius dei numē in animis pietate
 te, atque virtute florentibus elucet, quam in hac vniuersæ
 naturæ fabrica, quam oculis intuemur. In naturæ enim ope-
 ribus opificium sūmi conditoris, ornatum atque pulchritudi-
 nem mundi, quasi regiarum ædium elegantiam & magni-
 ficentiam aspiciamus: In animis autem omnium virtutum
 ornamentis, quasi gemmis & auro fulgentibus effigiem
 diuinæ mentis admirantes obstupescimus. Ea autē de causa
 Petrus Christianos literis adhortatur, ut sic inter gentes
 vitam instituant, ut omnibus admirationem commoueant

DE GLORIA

Sic enim, inquit, fiet ut qui modo vos quasi maleficos in se
 Etatur, opera vestra bona respicientes Deo gloriam tribuant
 Paulus vero quam multis in locis admonet, ne vllum impijs
 sermonem demus: ut omnem maledicendi materiam ampu-
 temus: ut decoris & honestatis coram omnibus hominibus
 studiosi simus. Sic enim ait futurum, ut illustri dignitatis
 exemplo multi virtutis studio incendantur, & diuina vir-
 tus debitis laudibus efferatur. Eaque sibi causam asserit,
 quod tanto studio, muneris sui functionem clarissime virtu-
 tis operibus illustret, ut gentem suam emulatione incendat, at-
 que ita tandem aliquos, ex Hebraeis ad verum Dei cultum tra-
 ducat. Porro autem, cum docet Timotheum, quale sacerdo-
 tem deligi conuenit adijcit in fine, oportere ut non solum a
 pijs, sed ab impijs etiam & alienis, detur illi honestatis & in-
 nocentiae testimonium, qui pontifex creandus est. Idem ad
 Corinthios scribens inquit se mortem facilius passurum, quam
 vllam gloriae suae imminutionem. O diuinum hominem, at-
 que verae gloriae cupiditate flagrantem: Nempe qui illius
 tuendae gratia neque mortem, neque cruciatum vllum recu-
 set. Videbat enim nihil esse in rebus humanis neque ad salu-
 tem generis humani fructuosius, neque ad Dei virtutem
 praedicandam illustrius, quam piorum hominum claritate.
 Ergo cum nihil clarius in omni natura Dei laudem &
 gloriam ostendat hominibus, quam, illustris piorum homi-
 num laus, & omnis animorum contentio ad diuinam gloriae
 referenda sit: qui possumus gloriam sine graui, tetra, &
 impio crimine repudiare? Inquis tamen Christi praecpta

gloriam tollere. Inanem quidem gloriam, quæ vel ex inani
 plausu populi caduca, & fragilia laudantis, vel è simulatione
 virtutis existit: non illam quæ ex vera virtute nascitur:
 Nec eorum studium damnat, qui gloriæ seruiunt, sed qui
 errore hominum ad eam se peruenturos esse confidunt: &
 ita quod erat diuino beneficio tribuendum, in amentia popula
 ri collocandum putant: Qua quidem nulla capitalior pestis
 esse potest. Mentem enim omni luce spoliât, & a rebus diui
 nis abstractam in terrâ ita deprimit, vt nullo modo possit
 verum animi decus intueri. Hoc est autem quod Christus
 ipse perditissimis hominibus dicebat, quomodo potestis crede
 re qui gloriam ab hominibus accipitis & gloriam, quæ à so
 lo Deo est non, quæritis? nihil est enim quod mentem magis
 impediât quo minus, celestis disciplinæ lucem accipiat quam
 illius gloriæ cupiditas quæ errore hominû comparatur. Ita
 igitur fit vt qui terrenis rebus addictus inanem laudem ar
 denter appetit cum vera virtute careat, nunquam ad veram
 gloriam aspiret, quæ solus deus solum pietatis cultoribus elar
 gitur. Verum enim decus quod est non in inani hominum opi
 nione sed in virtute positum vt antea disputauimus dei mu
 nus atque beneficium est: diuina autem beneficia non repudi
 anda sed gratissimis animis accipienda sunt. Imo inquit
 laus etiam vera fugienda est. Id enim Christus præci
 pit, vt præclara munera obeuntes oculos hominum vitemus
 Quando id? Aut quomodo? Nec enim id præclarum dici
 debet, quod in inani specie virtutis inest. Qui autem extre
 mum vite finem in humana laude constituunt, nõ virtutem

DE GLORIA

colunt, sed virtutem simulando, scelus immane concipiunt. Dirum enim est impium est, execrandum est, non dico in humanas opes sed ne in gloriam quidem, aut virtutem ipsam, e qua gloria omnis existit, ut in summum bonum respicere. Deus enim deus solus est illud ultimum omnium bonorum quo sunt omnia vitæ consilia dirigenda. Qui igitur gloriam ut ultimum bonum respicit, fructum omnem virtutis amittit. Nulla enim virtus esse potest, nisi ad Deum virtutis ipsius authorem referatur. Exincta autem virtute, extingui gloriam necesse est. Et ita fit, ut nulla vera gloria ratio constare possit, nisi illis, qui semper in deum respiciunt, et omnem celebritatem ad diuini nominis amplitudinem dirigendam existimant. Qui igitur opus aliquod specie honestum ita molitur, ut in humanam laudem, quasi in ultimum actionis finem respiciat, nihil amplum, aut præclarum suscipit, sed potius in se impium atque nefarium scelus admittit. Ab hoc autem scelere grauiissima Christi oratione deterremur. Hoc enim scit, ne cum Deo preces adhibemus: cum ieiunijs libidinem refrænamus. cum e gentibus opitulamur, nobis auram popularem ut summum præmium proponamus. His igitur præceptis nulli modo nos a gloria studio reuocare contendit, sed ab illa inanitate, quæ pulchritudinem gloriae corrumpit. Quod eo erat diligentius faciendum, quo gloria magis omnibus humanis opibus antecellit. Qui enim ad voluptatem, vel ad pecuniam, vel ad alias res fluxas omnia referunt, facile possunt intelligere in quâto errore versentur. At gloria splendor tantus est, ut illius etiâ species homines honestatis

amore flagantes commoveat: Illisq; saepe ruinae periculum
 intendat. Fit enim interdum, ut laudis specie capti eam non
 ad aliud praestantius bonum referendam, sed per se sequenda
 & amandam iudicent. ne igitur insita laudis cupiditate pro
 lapsi corruamus, illa cautio adhibenda est interdum, ne opes
 nostras ostentemus, donec eum statum assequamur, in quo
 tuto possimus eas explicare, fructum nobis laudis, non laudem
 ipsam sed hominum salutem, atque dei gloriam proponentes,
 Vtrunque autem, Christus ipse praescripsit. ut enim eos qui in
 tam lubrico loco sine graui casu insistere nequeunt, a pericu
 losa ostentatione deterruit: ita illos qui sunt aduersus inanis
 laudis insidias salutari consilio praemuniti, ad omnes suas opes
 proferendas impellit. Eos igitur tantum agitat, & insecta
 tur, qui vel leuitati seruiunt, vel gloriam ut summum bonum
 intuentur. Tanquam enim abest, ut nos ab illa dehortetur, ut
 etiam ad illius studium instruat. Veluti cum admonet, ut in
 uitati postremum in conuiuio locum petamus, ut nos ipsos sub
 misse geramus: sic enim ait futurum, ut nobis laudis & glo
 ria dignitatem ampliore inter homines etiam comparemus.
 Qui tradit verae gloriae disciplinam: qui nobis certam &
 directam viam dignitatis ostendit: qui docet qua ratione pos
 simus ad laudem peruenire: is nullo modo nos a gloria dedu
 cit, sed potius in illius studium icedit, et incitat. Quid illud? cum
 clare, & aperte suis praecipit, ut omnes praeclaras actiones in
 luce collocent, & in omnium hominum conspectu proponant
 ut illo praeclaro virtutis aspectu commoti homines Deum
 agnoscant, atque debita laude prosequantur. Minime igitur

necesse est priscorum vatum responsis diuinorum hominum
 scriptis atque monumentis, innumeris piorum hominum exē
 plis vti, cum ipsum Christum gloriae ducem, & authorem
 habeamus. Illius enim hęc sūt monita, instituta, praecepta, à
 quibus deflectere sine scelere nefario non possumus. Cum igitur
 gloria sit diuinum beneficium: cum in ea tantum instru
 mentum virtutis insit: cum nihil sit ad emendandos homi
 num mores, & vitam recte constituendam salutaris: cum
 tantum valeat ad virtutis diuinæ gloriam magnificentius
 illustrandam: cum postremo ad eam amandam diuinis ora
 culis, & Christi praeceptis & monitis incitemur, qui tandem
 cōuenit asserere eam esse Christianæ disciplinæ contrariā?
 Non est igitur vlllo modo gloria negligenda: sed optandum
 potius, si fieri possit, hoc fine quem diximus constituto, vt
 in omnes orbis terrarum regiones virtutis nostræ fama pe
 netret, nec vaquam nomen nostrum deleatur. Nullus enim
 modus earum rerum cupiditati constituendus est, quæ ad
 hominum salutem, & ad dei gloriam referuntur. est itaque
 votum hoc non modo amplum, & illustre, sed etiam sanctis
 simum, pietatisque plenissimum. Contra vero gloriam ab
 iicere non modo est animi turpis, & abiecti verum etiam ab
 omnibus naturæ legibus, atque diuinis institutis nefarie dissi
 dentis. Quid enim aliud est gloriam a virtute repellere, quā
 solem luce sua orbare? Aut quid minus decet hominem piete
 ti deditum, quam diuinum munus aspernari, hominum salu
 tem negligere: de gloria diuini numinis minime sollicitum
 esse, Christi que imperium detrectare? Hęc enim omnia sūt

committenda ijs qui laudem, & claritatem non cernunt.
 Quare vos hortor, vt magno, & elato animo in gloria in-
 cumbatis: eamque putetis esse caeleste quoddam munus ani-
 mos nostros spe quadam amplioris decoris & dignitatis in-
 flammans. Vt autem melius cerneretis nihil esse diui-
 nae legi magis consentaneum, quam verae laudis studium,
 erat mihi in huius disputationis fine laudis ipsius ratio ab ho-
 minis ortu repetenda. Sed partim quod arbitrer aures ve-
 stras iam audientia defessas esse: partim quod solem precipi-
 tatem aspicio, hac extrema parte nunc supersedere constitui.
 Si placet igitur perorationem in alium diem reseruemus.
 An tu, inquit Augustinus, cum opus iam pene ad extremum
 perduxeris, imperfectum e manibus dimittas? Nos autem
 non audiendo defessi, vt inquis, sed valde oblectati sumus: &
 sermonem nostrum, si dies non suffecerit, possumus in mul-
 tam etiam noctem producere. Quare tibi auctor sum, vt
 praesenti dicendi felicitate, quae tibi hodie oblata est diuinitus
 utaris. Minime enim conuenit cum orationis tuae cursum
 adeo secunde tenueris, ante quam portum optatum capias ve-
 la contrahere. Equidem, inquit Metellus, tum demum inte-
 gram voluptatem ex ista disputatione percipiam, cum illam
 absolueris. Quare te hortor, vt hodie orationi tuae finem im-
 ponas. Eadem enim opera te labere in posterum leuabis, &
 hominibus tui amantissimis obsequere. Equidem, inquam, in-
 uitus hanc orationis partem in alium diem differeram: Vere-
 bar tamen ne loquacitate mea satietatem vobis afferrem.

Nunc igitur quando vos, quae vestra est benignitas, ad audi-
 endum erectos esse video, persequar libentissima quod restat.
 Atque vram non quod ante a ioco dicebamus, Musarum
 numen, sed ipse diuinus spiritus mentem nostram afflaret,
 ut illius caelesti vi, & impetu concitari possemus vere gloriae
 splendorem oratione consequi. Nec enim fieri potest, ut ingenij
 nostri tenuitate rem tantam prodignitate explicemus. Sed
 quando me huc sermonis cursus prouexit, oneri potius ipse suc-
 cumbam, quam aliquid intentatum omittam. Ut autem
 potissimum aliud dicendi initium sumam, quantis opibus or-
 natus fuerit ille princeps generis humani, a quo omnes pro-
 creati sumus, explicari non potest. Quod enim est tantum
 ingenium, tamque diuina orationis facultas, & copia, quae pos-
 sit illum excellentem humanae mentis habitum, illam mul-
 tiplicis virtutis elegantiam, illas tantas opes memoriae ratio-
 nis, intelligentiae, non dico ornare dicendo, sed enumerando
 percensere? Si enim qui terrae situm, & circumscriptionem
 qui maris immensitatem: qui aeris circumfusi naturam: totius
 quae etheris ardorem: qui caelum vndique syderibus distinctum
 & ornatum: qui postremo totius mundi concinnitatem &
 admirabilem rerum omnium conuenientiam, contemplari
 volunt, neque satiari tantae pulchritudinis aspectu queunt,
 neque illam naturae vim in singulis rebus insitam ingenio
 & ratione consequi: Quid de illo praecellenti summi condito-
 ris opere, cuius causa omnia quae cernimus oculis effecta sunt
 cogitare debemus? Constat enim non ea solum, quae in terris,
 & aquis gignuntur ad usum hominum creata esse: Sed cae-

lum etiam fuisse humani generis alendi, atque conseruandi
 causa generatū. Nostris vsibus seruiunt illi rati, et immuta-
 biles syderum omnium cursus, cælestis naturæ admirabilis,
 & incitata conuersio: dierum, atque noctium uicissitudines
 temporum omnium Varietates. Quantum vero hominis
 natura & conditio inter omnia: quæ sub sensum cadunt ex-
 cellat, ex eo perspicitur, quod nec in astris clarissimis, nec in
 sole aliorum luminum principe, nec in cælo ipso tantis syderi-
 bus illuminato, sed in homine solum accepimus fuisse imagi-
 nem diuinæ mentis impressam. Hec autem imago cernitur
 in mēte, & ratione incredibili celeritate & solertia multa si-
 mul agitante, & summo studio verum semper inquirente,
 cum admirabili cupiditate diuinæ virtutis imitandæ. Hanc
 vero cælestem animi indolem lux diuinæ mentis illustrabat,
 & ad clariorem dei similitudinem omnium virtutum mu-
 neribus instruebat. Si igitur homo in illo florentissimo statu
 permāsisset fuisset profecto admiranda quadam atq; sempiter-
 na gloria cumulatus. Cum enim esset diuinis ornamentis ex-
 cultus, & ad spem amplioris etiam dignitatis excitatus, ne-
 cesse erat illum, non modo in singulari dignitate versari, sed
 etiam in dies magis diuina similitudine, quam natura ardē-
 ter expetebat, animum conformare. Nec enim verum est,
 primos parentes diuinæ gloriæ cupiditate omnibus corporis
 & animi bonis euersos fuisse. Qui potuissent enim gloriā
 illam non appetere, ad quam fruendam editi in lucē fuerāt?
 Tam enim est in natura hominis insitum diuinæ virtutis,
 & sapientiæ similitudinem optare, quam cælo in orbem ver

DE GLORIA

ti quam igni superam regionem appetere, quam terræ in me-
dium mundi locum vndique conglobari. Quid igitur illos
præcipientes beatissimis sedibus exturbauit? Inconsiderata illa te-
meritas, qua legem diuinam violando sese a Deo nefas-
sie disiunxerunt: atque id quod sine Dei præsidio asse-
qui non poterant, per se consequi posse existimarunt. Non
igitur quia vitam florentem & beatam, atque diuinæ si-
milè appetuerunt, sed quia impie & insolenter appetuerunt
immortalitatem atque cælestes opes amittere. Sic autem
effectum est, ut cælesti lumine priuati in tenebris & cali-
gine versarentur, innumeris malis vndique circumuenti.
Perinde enim atque leue corpus solis luce collustratum occi-
dente sole tenebricosum repente fit: ita necesse est animum
diuina luce destitutum summa caligine circumfundi. Et quæ
admodum ij qui per loca multis latrocinij infesta noctu iter
faciunt, nullo modo vitare possunt infortunia: Ita qui caret
diuinæ mentis lumine, nulla ratione potest quandiu est a deo
seiuñctus hostiles insidias, malorumque omnium tempestatè
declinare? Quod homo statim sensit, vbi primum non a deo
pendere, sed ingenio suo niti, pulchrum existimauit. Fuit enī
repente orbatus omni lumine cælesti: spoliatus dei beneficijs apli-
ssimis: præcipitatus ex altissimo gradu dignitatis: omnibusque
florentissimi illius status rumis oppressus: atque immanissi-
morum hostium cupiditati præda relictus: qui quidem illum
primo impetu perculerunt, atque grauissimis vulneribus in-
flictiis deformauerunt. Postquam enim se ipse a summo illo
vitæ custode, & conseruatore distraxit, atque tetra mortis

imperio addictus est, protinus anxij metus, inanes spes: im-
mensæ libidines: molestissima ægri tudines: & reliquæ
vitæ pestes incitatae undique irruunt: illum inermem,
& imparatum adoriuntur, & quasi turbine, & tem-
pestate iactatum a mentis statu deiciunt. Vt autem
in lumine mentis & rationis, in ordine vitæ, & con-
stantia erat sita illius honestas, & amplissimi cuiusdam
decoris, atque laudis ornamentum: ita fuit necesse mentis
cæcitatem, & fædam illam animi confusionem om-
nibus turpitudinis, & ignominie maculis inquinari.
Offusis itaque tenebris, malorum omnium procella con-
citata, perturbata ratione, fuit oppressa dignitas: obtrita
laus: decus extinctum. Quid enim ego commemorem
illas tam funestas generis humani labe: tam turpia,
atque detestanda flagitia tantam scelerum omnium
colluionem, quibus se homines ab illo corrupto principio
propagati progressu temporis quotidie magis contamina-
runt? Tantum dicam, animal illud regium & ex celsum,
ad imperium, atque laudem natum, in tantam mi-
seriam incidisse, vt fieret tandem turpitudinis ipsius vile
mancipium. Non tamen homines tantis malis oppressi
illam indolem penitus amiserunt: Imo quantum natura
decus & laudem appetere, animi dolore, quem sæpenu-
mero capiebant ex dedecoris admissi conscientia satis
indicabant. Mentis enim angore, & cruciatu confecti,
tam sibi ipsi displicebant, vt de vita etiam deserenda se

pissime cogitarent. Quod si turpitudinis infamia è volupta-
 tum libidine solum existeret, abunde magnum flagitiorum
 incendium libidinis impurissimæ faces excitarent. Sed illud
 est maxime deplorandum, homines natura incensos laudis
 cupiditate, non modo cum libidine, aut iracundia, aut alia qua-
 vis animi perturbatione cæcari ab honestatis studio detorque-
 tur, infamiam subire: Sed tum etiam cum ad decus, enitun-
 tur, & illam fractam, atque debilitatam animi vim ad lau-
 dem conferunt, omnibus sordibus ignominie maculari. Est
 enim hic teter animi morbus insanabilis: nempe qui nec hu-
 mana ope leuari possit, nec ad eum depellendum homines
 erroribus inflati diuinum auxilium implorandum putent.
 Stupra enim, furta, latrocinia, & similes impuritates adeo
 tetra & deformes ad aspectum sunt, vt eos ipsos, in quibus
 inhaerent vehementer exterreant. At cum inanissima lau-
 dis imagine deliniti dedecus in sine suscipimus: neque facile
 conceptam maculam videmus, neque ad eam abstergendam
 opem vllam requirimus: & ita fit, vt falsæ dignitatis forma
 capti in perpetuo dedecore, & flagitio volutemur. Sic eni ille
 perennis hostis hominum, quæ sacræ literæ Satã Hebræo nomi-
 ne appellant, sese ad omnem fraudem, & malitiam versat, vt
 nos ipsos illis naturæ principijs, quæ nobis ad bene, beateq; uiu-
 dum attributa sunt, ad nostram ipsorum perniciem, & inte-
 ritum abuti faciat. Perinde igitur atque sensum illum reli-
 gionis hominum mentibus insculptum ad impuram supersti-
 tionem traduxit: Ita laudis appetitum dignitatis illecebris
 inciaturum in omnium flagitiorum gurgitem abripuit. Quod

quidem illi facillimum fuit. Cum enim homines laudem ex-
 peterent, eamque in tantis tenebris nec ubi, nec qualis esset
 intelligerent: quicquid primum illorum animos inani specie
 pulchritudinis alliciebat, statim arripebant: neque viia occul-
 ta perspicientes, neque quid esset ex illa temeritate prouen-
 turum animo suspicantes. Hinc igitur animi tumor, & fa-
 stidium exitit: Hinc superbia, & insolentia nata est, que
 maximis incommodis omnem vitæ rationem perturbauit,
 & infinitis calamitatibus afflixit. At quibus rebus leuissi-
 mi homines efferuntur? Alijs inanis, & fluxa corporis for-
 ma, que temporis momento corrumpitur, tollit animos, cum
 interim mens ipsa, in qua est gloriæ sedes atque domicilium,
 sit omni turpitudine deformata. Alij valetudinis vanæ, &
 lubricæ firmitati confidentes humanæ fragilitatis obliuiscū-
 tur. Alij corporis viribus elati tanta flagrant amentia, ut
 nullis se legibus astrictos esse putent: Quo quid esse potest
 indignius? Hominem reliquorum animantium principem,
 atque dignitate proxime ad cælites accedentem, id amplum
 existimare, in quo sit tam multis beluis inferior. Nemo enim
 poterit robore leones, aut velocitate tigres superare. Illam
 igitur sui partem negligunt homines amentissimi, qua prin-
 cipatum in natura tenere facillime potuissent: & ea roboris
 præstātia tument, qua neque cum brutis animantibus conse-
 rendi sunt, quam tetra morbi vis conficit, quam extrema
 senectus interimit. Quod si corporis ingens proceritas: Si
 vires eximie certam gloriandi segetem suppeditarent: quid
 fuisset illustrius illis Gigantibus, qui bellum tetrum, & im-

pius cunctis caelitibus intulisse perhibentur? Nihil enim vi-
 sum est in terris aut corporis firmitate robustius, aut virium
 immanitate truculentius, quibus insolenter elati omnes reli-
 giones, atque sanctitates neglexerunt, inauditoque scelere
 violarunt. Vnde poeta finxerunt illos bellum contra caelum
 mouisse, atque tandem fulminum incendio conflagrasse.
 Sed quæsonum viribus illis immensis, illa corporum vastita-
 te: illis animis ingentibus potuerunt clarum, & illustre nomē
 adipisci? Non profecto. Nulla enim sunt relicta tantorum
 facinorum vestigia: illorum internicione sublata funditus at-
 que deleta sunt: nec aliud ex eorum rebus gestis accepimus,
 nisi fuisse genus hominum superbum, arrogans, elatum, sa-
 uum immane, truculentum, diuinis legibus, & institutis ini-
 micum, quod tandem Dei telis confixum euauerit. Ergo
 cum genus illud tam vastum, & tanto corporis robore mu-
 nitum nullam sui memoriam reliquerit, nisi tenuem & obs-
 curam, & quæ magis valeat ad insignem maculam nullis
 ætatibus eluendam, quam ad egregium nominis splendorem:
 Quid istis amentius fingi potest, qui in tanta vitæ breuitate
 & imbecillitate naturæ, eaque tam multis & infestis casti-
 bus obiecta, tenuissimis elati viribus insolescunt? Alij deinde
 pecunijs, & fortunæ muneribus efferuntur, cum interim im-
 manis illa cupiditatis sitis qua semper aestuant, extinguere nul-
 la ratione possit. Et ita fit vt non modo auaritiæ sordibus in-
 quinentur, sed etiam semper in mendicitate viuant. Iam
 vero qui leui & inani nobilitatis nomine gloriantur, quam
 amentes sint, est explicari difficillimum. Ita enim gaudent

imaginibus, & fucato illo generis splendore, atque s-
 possent eo nomine sese incolumes ab omni turpitudine,
 & infamia conseruare, & ad immortalitatem perueni-
 re. Quid de illorum insania dicam, qui splendidis titulis,
 & honoris insignibus erecti se in calo esse putant. Glo-
 riosum enim atque beatum existimant in oculis ciuium
 esse, magnis hominum gregibus stipari: à multis ambi-
 tiose salutari: molestissimis negotijs interesse: minime
 videntes interim quam inane sit illud honoris nomen,
 quam plenum curæ, sollicitudinis, angoris, quantis inuidiæ
 telis expositum: quantis sæpe cladibus oppressum, & ex-
 tinctum. O extremam dementiam hominum existiman-
 tium in istis tam infirmæ naturæ muneribus, aut temeri-
 tatis, & fortunæ ludibrijs aliquod veræ dignitatis orna-
 mentum, aut firmamentum gloriæ esse constitutum.
 Quid enim his rebus inanius? Quid leuius? Quid con-
 mutabilius? Vt enim in turbato mari fluctus alios at-
 que alios magnitudine & fremitu dispares, & dissimi-
 les subinde tumidos attolli, atque repente frangi cernimus:
 sic in his tantis vndis, & quasi quodam æstu rerum huma-
 narum alios extolli, atque repentino motu deprimi vide-
 mus: Alios vicissim ad eum locum ascendere vnde sint
 etiam statim deiciendi, ruinaque magnitudine conteren-
 di. Nihil est enim in vita tam firmum, & stabile, quod
 non vno momento temporis extinguatur. Ex quo facile
 cernitur omne quod videtur hominibus imperitis pulchrum

& expectādi, nihil habere solidi, nihil expressi, nihil eminentis: sed esse tantum inanem quandam speciem stultorum oculis obuersantem, quæ cum procul apparet, insignis, & ampla videtur: si vero propius accedens eam attrectare, & in manus sumere studas, effugit, par leuibus ventis, volucrique similima somno. Præclare igitur sanctissimus ille poëta David fluxam & instabilem rerum humanarum conditionem exponens ait futurum, si in altera libræ lance Vanitas ipsa, in altera autem hominis studium fuerit impositum, ut ipsa Vanitas longe, multumque præponderet. Non potuit magis hominum amentiam explicare, qui præclara cupientes, & eam cupiditatem in res fluxas, & inanes conferentes, turpiter irrisi, & æternis maculis aspersi relinquuntur. Non leuioribus autem flagitijs infecti & inquinati fuere qui venditabant ingenium, & maximarum rerum scientiam in illis tenebris ostentabant. Nam cum omnis inscitia turpis est, tum nihil fædius eorum temeritate, qui se tenere altissimarum rerum cognitionem profitentes in minimis etiam labuntur. Quæ enim tanta dementia est, ut sit cum illorum leuitate, & insania comparanda? Alij res humanas mente diuina regi, & administrari negabant: deumque impia oratione tollebant. Alij in numerabilem vim Deorum inducebant, quos certis tantum officijs, atque muneribus pro suo arbitratu præficerent. De animorum autem natura incredibili etiam dissensione certabatur. Quid dicam de naturæ principijs? Alij enim aquæ, alij aëri, alij igni, alij alijs corporibus causam & originem rerum omnium tribuebant. Quin etiam mul

ti vt facilius probarent, ad mundum efficiendum non diuina ratione & consilio opus fuisse, innumerabiles mundos fingebant, ex indiuiduorum corporum concursione fortuita. Argumentis itaque mundum efficiebant: argumentis euertebant: eundemque rursus instaurabant, atque renouabant. Multo acutius perspexisse videntur naturæ vim illi, qui omnem dignitatem in honestate collocantes omnia studia vitæ ad comparandas opes animi contulere. Sed in tanta caligine tantoque naturæ vulnere, quanuis esset eorum conatus egregius, & caput attollere, atque seipsum erigere valde cuperēt, frustra tamen nitebantur. Fracta enim vis animi inanes faciebat impetus, & vis libidinis incitata miseros mortales ab instituto honestatis studio deducebat. Non igitur veram virtutem, sed simulachrum virtutis multis flagitijs tanquã luto oblitum studiosè consecrati sunt. Vt igitur fingunt poete Ixionem Iunonis amore incensum cum nube speciem Iunonis referente fuisse congressũ, atque ex ea nube Cetauros procreasse: Ita quidam naturæ stimulis incitati ad honestatis studium inanem illius imaginem complexi, sobolem inanẽ & mistam, atque monstri similem genuere. Non est enim magis monstrum animal ex hominis, & equi figura conglutinatum, quam habitus mentis ex honestatis specie, & turpitudine insigni compositus. Alius itaque magnitudine animi præstans eam elationem ad superbiam conferbat. Alius frugalitati quodam modo seruibat: sed eam frugalitatis laudẽ auaritiæ feditas inquinabat: Et ita in reliquis officijs, Nec enim omnia persequi libet omnes, virtutum decus, & elegan

DE GLORIA

etiam vitiorum dedecore corrumpabant. Quid igitur? Nū
 potest virtus cum vitijs simul habitare? Nullo modo. Nec
 enim patitur honestas vllā turpitudinis, & ignominiae cōiun-
 ctionem. Constat itaque non fuisse illam veram honesta-
 tem, quae tantis in omni genere vitijs infecta, & contamina-
 ta fuerit: sed inanē honestatis imaginē multiplicis naturae
 foetum, atque tanquam portentum efferentem. Quam me-
 pudet igitur illorum hominum exemplis orationem re-
 feruisse, qui nunquam vllam partem solidae dignitatis
 attigerunt: sed in illius tantum vmbra consecranda fuerunt
 occupati. Nam Phociones, Metelli, Pauli, Scipiones, & reli-
 qui simili laude florentes cum multis vitijs imbuti fuerint,
 facile apparet, quam fuerint remoti ab illa vera virtute om-
 nem contagionem turpitudinis repellente. Erant enim eorū
 mentes cum illa communi plaga percussae & abiectae, tum
 suis quaeque morbis, ijsque grauiissimis atque molestissimis
 oppressae & impeditae. Illi quidem diutius in laude vige-
 bant eis qui virtutem ementiendo erant artificio quodam
 simulationis eruditi: Quorum laus statim interibat. Non
 enim simulate ut illi: sed vere, & ex animo effigiem illam
 virtutis, quam vulgus maxime pulchram, & elegantem
 iudicabat (nec enim aliquid honestius imperitorum animis oc-
 currebat) incredibili studio sequebantur. Cum tamen laus
 illa non esset orta a vera virtute, consequens erat, eam post
 aliquod tempus imminui, & extingui. Nam vt homines
 ignari pingendi primum quidem floridis & illustratis tabu-
 lis parum artificiose pictis alleccti, picturae vitia non sentiunt

Vbi tamē propius accefferint, vel ab intelligētibus admoniti, vel ipsi per se paulo diligentius intuentes ea cernunt: Ita multitudo quā insignis & ampla species honestatis detinet, ne statim videat oculis vitia sub illustri illa specie latētia, ōnia tā dē aliquādo clare perspiciet. Ita autē fiet, vt quæ videbātur antea ad aspectū venusta, interiecto spatio infamiae sordibus obsolescāt. Videtis igitur quomodo post illud mortiferū vulnus humano generi impositū ōne decus euersū fuerit? Quā tū naufragiū laudis & gloriae factū sit? Nec enim solum ij qui dignitatis studia deserentes se se libidini cōstringendos dedidere: nec illi modo qui dignitatē quidē amāt, eam tamen e rebus leuissimis petendam existimant, sed illi etiā qui sapientiam admirantur, & in virtute omnia praesidia dignitatis sita esse constituunt, omnibus gloriae ornamentis spoliati iacent, & in summo dedecore versantur. Quod quidem illis accidit, quia verae virtutis viam penitus ignorant. Non enim opem diuinā implorando: sed in se ipsis omnia ponēdo se compotes virtutū omnium fore credunt. Inanis igitur, & fluxa laudis imago illudit hominibus amētissimis, qui quasi somnio beati cū maxime sibi frui gloria videntur, tum maxime omnibus infamiae notis inuruntur. Quid enim turpius amētia? Quid autē amentius, quā rerū imaginibus illudi? An qui graui & periculosa febris iactātur insanire putandi sunt, quoties quibusdā visis inambus excitati se valētes et integros esse putāt, qui vero malis omnibus oppressi, decepti tamen vmbri & imaginibus efferūtur, inclamāt, se se que florentes atque beatos esse praedicant, sanos appellabimus

DE GLORIA

*Hi quidem non insani modo, sed etiam furentes sunt existi-
 mandi, Si igitur illi etiam qui omnes conatus ad honestatem
 comparabant, tantis flagitijs cooperti fuerunt, fieri non pote-
 rat, quin omnes mortales in sempiternam ignominiam nasce-
 rentur. Sed venit ille summus generis humani conditor, &
 conseruator, vt nos e tetrīs tenebris in lucem & claritatem
 vindicaret, atque viam aperiret ad veram laudis, & gloriae
 claritatem. Aduentu igitur suo caliginem omnem repente
 dispulit: genus humanum a contractis sceleribus expiauit:
 omniumque virtutum muneribus illustrauit: & in amissam
 dignitatem multis ornamentis amplificatam restituit. Nā
 cum omnis gloria sit a vera virtute nata: qui verae virtutis
 lumen rebus humanis attulit, is plane gloriam generis huma-
 ni constituit. Et quem admodum vt veram religionem in-
 stauraret, nefariam superstitionem, & errores impios extir-
 pauit: ita cum nos in veram gloriam deducere vellet, prius
 non disciplina tantum, sed vitae etiam documentis popularis
 laudis inanitatem compressit. Omnia igitur caduca, & mo-
 bilia e quibus iactatio in populo atque leuitas existit, asperna-
 tus est: Illaque tantum ornamenta retinuit, & in hominum
 aspectum, lucemque protulit, e quibus immortalis laus, at-
 que dignitas efflorescit. Ita igitur elationem, fastidium, &
 arrogatiam confixit, vt interim ornamenta diuina, quorū
 immensa copia redū dabat hominibus explicaret, atq; propalā
 collocaret. Et primum quidem vt homines ē diuturnis tene-
 bris emergentes, cum repente in solem oculorum aciem intē-
 dunt, aspectum amittunt: vbi vero paulatim assuescunt lucē*

intueri, illius munere cum eximia iucunditate fruuntur: ita cum tam insolita lux hominum mentibus oblata esset, partim in cecitatem conuersa sunt tantum splendorem minime sustinentes: partim primum quidem ad illius aspectum hebescentes, ubi magis atque magis illam aspicere potuerunt Christo singulari studio & amore copulatae sunt. Nam quid ego referam innumerabilem hominum multitudinem illius videndi, & audiendi gratia undique confluentem? Quid persequar illas laudes amplissimas, quas caelestis Christi virtus, atque benignitas excitabat? Maxime cum cerneret omnes illum diuina potentia munitum morbos insanabiles curantem: mortuos in vitam reuocantem: daemones expellentem, atque funditus euertentem. Quauis igitur fuerit illius virtus perditis hominibus inuisa quauis omnia inuidiae tela in illius sanctissimum corpus adhaeserint, omnes tamen quauis immanitate sceleris efferati, de illo praecclare atque magnifice sentiebant. Daemones etiam infestissimi diuinae virtutis atque sanctitatis testimonium inuiti, atque recusantes illi dare cogebantur. Quo magis autem conseclerati homines, quasi furiarum tedis ardentibus agitati Christi gloriam deformare, inquinare, peruertere cogitabant: Eo magis illius claritas & amplitudo cernebatur. Fit enim ut virtus exercita multo clarius elucescat. Omnibus igitur modis Christus exemplo suo nobis verae laudis & gloriae viam monstrauit, humanas opes, & popularis famae leuitatem continendo: virtutis admirandae lucem miseris & afflictis porrigendo: magna vi improborum peruliam confutando: tempestates hominum perditorum furoribus